ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 244 (13560)
1971 оной октябриин 15, пятница

Сэн 2 мүнгэн

АРЬБАЛАЛТЫН ТҮЛӨӨ — ОЛООРОО

Ленинэй орденто ЛВРЗ-дэ юһэ һарын турша соо урлан нарижуулгын ба ухаалан зохёолгын 799 дурадхал заводой хүдэлмэришэдэй зүгһөө оруулагдаһан байба. Тэдэнэй 580 дурадхалынь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, заводой жасада 266 мянга гаран түхэригэй ашаг олзо нэмэбэ.

Главна металлургиин таһагай тэмдэглэһэнэй ёһоор, нүхэд Е. Ф. Ветлужский, В. И. Никифоров гэгшэдэй ухаалан зохёолгын дурадхалнууд һонирхолтой байба. Булад шудхалгын цех соо хэгдэһэн хүдэлмэриин ашаар ехэ детальнуудые хабсаргаха, хэб хэхэ ажалда бүтээсэнь ехээр дээшэлээ. Металл арьбалагдана.

Шэнэ дурадхалай нэбтэрүүлэгдэһэнэй ашаар 4254 түхэригэй алмалта заводто хэгдэһэн байна.

Локомотив хабсаргадаг цехэй прессовщик, заводой ветеран Бадма Сандыкович Батуев мүн лэ һонирхолтой дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Тиигэжэ ехэ мүнгэнэй алмалта хэгдэбэ. Үйлэдбэриингөө хүгжэлтын түлөө оролдожо байдаг ухаалан зохёогшод ба урлан нарижуулагшадай ашаар Ленинэй орденто ЛВРЗ-дэ юһэ һарын турша соо 266 мянган түхэригэй алмалта хэгдэбэ.

Л. УЛАНОВА.

ОКТЯБРИИН ХУБИСХАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ 54

... ХҮДЭЛМЭРИ ДАБАГДАА

... Карл Марксын нэ... колхоз таряа хуряал... гуримтайгаар ябуул... октябриин эхеэр дүүргэ... Энэ шухала кампа... механизаторнуудай үдэр ... хүдэлмэриилжэ, ажалай ... дүнгүүдые туйлажа ша... Колхозой түрүү комбай... 1970 оной ургаса хуряал... чемпион Владимир Ва... Савватеев 360 гек... таряа хадажа, 4400 ... ороо̄һо суглуулжа аба ... дүн ажахы соогоо ... болоно. Мүн меха... ...руд Сергей Бадмацы... Жамьянов, Жалсан... Дармаев болон бу... бүхэнэйнгөө дааба... үлүүлэн дүүргэһэнэй ... ажахы соогоо эрхимлэ...

...ай гүрэндэ ороо̄һо тушааха түсэб, даабарияа 34 процент үлүүлбэ. Энэ жэлэй ороо̄һо арилгаха, хиидхэхэ хүдэлмэрилдэ Улаан-Үдын электротехникумэй студентнэр хүдэлжэ гараа. Залуу хүбүүд, басагад үдэрһөө үдэртэ халаа-найнгаа даабарие үлүүлэн дүүргэжэ, колхоздо ехэхэн туһа хүргэжэ шадаа.

Колхозой тоог дээрэ 12845 центнер ороо̄һон буулгагданхай. Ороо̄һо сэбэрлэхэ хүдэлмэри түлэг дундаа ябана. Һаянай мэдээгээр, 1700 центнер хүрэнгын ороо̄һон бэлэн болгогдожо, амбаарта хаагдаба. Ойрын үдэрнүүдтэ үшөө 800 центнер ороо̄һон арилгагдаха, тиин хойто жэлдэ таригдаха ороо̄һоёо бултыень хадагалха зорилготой хүдэлмэришэднай ажаллана.

В. ИШИГЕНОВ,
парткомой секретарь.
Загарайн аймаг.

УЛЬЯНА ЕМЕЛЬЯНОВНА МАЛУХИНА Улаан-Үдын байшан гэр барилгын комбинадай Г. И. Песковой хүтэлбэрилдэг бригадада штукатур-маляраар хүдэлдэг юм.

Октябриин хубисхалай хүндэлэлдэ нүхэр Малухина улам бүри эршэмтэйгээр ажаллажа байнхай. Тэрэ үдэр бүрнингөө даабари үлүүлэн дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунис ажалай ударник У. Е. Малухина.

Е. ЗАХАРОВАЙ фото.

НАЙМААШАД — МАЛШАДТА

Республикымнай эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэрие бодото дээрэнь бэелүүлхэ зуураа, хүдөөгэй ажалшадые эд бараагаар хангаха хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулна. Жэшээнь, Кабанскын аймагай кооператорнууд сентябрь һарын түсэбые 93 мянган түхэригөөр үлүүлэн дүүргээ. Бэшүүрэй аймагай хүдөөгэй ажалшадта нэгэ миллион 168 мянга 500 түхэригэй эд бараан худалдагдаа гэхэ гү, али түсэбһөө гадуур 63 мянган түхэригэй эд бараан наймаалагдаа.

Агууехэ Октябриин социалис революциин 54 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө дэлгэрһэн мүрысөөндэ оролсоһон Хяагтын, Сэлэнгын, Түнхэнэй, Хориин, Ахын аймагуудай кооператорнууд абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэбэ.

Һайндэрэй үдэрнүүдтэ хүдөөгэй ажалшадта худалдагдаха эд бараа ашааһан машинанууд мүнөө үедэ республикын аймагуудта эльгээгдэжэ эхилэнхэй.

Д. КОЛМАКОВ.

ЭМХИТЭЙГЭЭР ЭХИЛЭЭ

Мүнөө нютаг нуга бүхэндэ хонишодой хүдэлмэриин халуун хаһа болоод байна. Тиихэдээ тэдэнэр үбэлжэлгэдэ бэлдэхын хажуугаар, эхэ хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэ гэһэн зорилго урдаа табинхай.

Энэ хүдэлмэри Улаан-Үдын аймаг доторшье түлэг дундаа ябуулагдана. Тэндэ «Маяк» колхоз хонидоо үрэжүүлхэ хэрэг һайнаар эмхидхэбэ. Нёдондо мүн энэ кампаниие бараг ябуулһанай ашаар энэ жэлдэ тус артелиин хонишод урда жэлэйхитэйнь сасуулбал, зуун эхэ хонин бүриһөө 15 хурьга үлүү абажа түлжүүлһэн байгаа.

Колхозой правлени, партийна организаци мүнөө намар хонидоо бултынь искусственна аргаар үрэжүүлхэ гэжэ шиидэһэн байгаа. Тиимэһээ эртээнһээ анхаралаа табижа, шухала хэрэгтэй түхеэрэлгэ бэлдэһэн, хүнүүдые тусхай курсада эльгээжэ һургаһан байна.

Һүүлээрнь хонидоо үрэжүүлхэ хүдэлмэриин халуун хаһын эхилээд байхада Улаан-Үдын аймагай үүлтэртэ малай станциин зоотехник Олег Алексеевич Кауров ерэжэ, ехэ туһа хүргэжэ, эхэ хонидые хайшан гээд үрэжүүлдэг байһан арга оншыень хонишодто тэрэ заажа үгөө.

Игэжэ хамтын хүсэ гаргаһанай ашаар тус колхоздо эхэ хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хэрэг урагшатай һайнаар ябуулагдаа. Тэндэ бүхыдөө 5 мянга шахуу хонид хээлитэй болгогдоо.

Нэгэшье эхэ хони һубайруулхагүй гэһэн зорилготойгоор хонишод ажаллана.

П. ВАСИЛЬЕВ.

ХЭЛЭҺЭН ҮГЭДӨӨ ХҮРӨӨ

...ар үндэрнүүдэй, хүбшэ... ...удай тунга ногоондо ... арьбан ехээр зузаа... малшад Захааминай ... олон. Тэдэ малшадай ... XXII партсъездын залуу ... Геннадий Дулмаевай ...рэ дурсагдадаг боло... ...дондоной. Урдань балай ... байһан залуу ... 1970 ондо 1200-гаад ... хашарагуудтай зунай бэл... гараад, толгой бүхэ... шэгнүүрые сүүдхэдэ ... граммаар нэмээжэ, аймаг ... түрүү зэргэдэ гараһан ...

...түшынгээ амжалта илал... ...малшан зоригжоһон Ген... Доксонович шэнэ табан ... түрүүшын жэлдэ аймаг, ...ика дотороо дэлгэрһэн ... мүрысөөндэ эдэбхи... оролсожо, зунай бэл... ...һаранuудта залуу мал ... шэгнүүрые сүүдхын ... ...һаа бага бэшээр нэ... ...эн уялга абаа һэн. ... бэлшээриин 3 һараһаа үлүү саг соо үнөөхил урдань зуһадаг Байсата гэжэ газартаа нүүгээд, хашарагуудаа һайсал мяхажуулаа, таргалуулаа. Тэрэ малшан зунай бэлшээриһээ һая буужа, малынь гүрэндэ худалдагдаба.

Тарган, дундаһаа дээшэ тарган гэһэн сэгнэлтэтэйгээр мяханай комбинадта малынь абтаһан байна. Зунай бэлшээриин үедэ хашараг бүхэн шэгнүүрээ сүүдхэдэ дунда зэргээр 1037 граммаар нэмээһэн байгаа.

Хабартаа, май, июнь һарануудта хүйтэн байжа, бэлшээриин ногоон муу байгаа. Зунай бэлшээриин түрүүшын хахадта мал арай гэжэл садаһан байна. Бүхыдөө зунай бэлшээриин үедэ хашараг бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдэ килограммһаа үлүүгээр нэмээһэн. Хамта 110 хашараг зунай бэлшээридэ абажа гараһан нүхэр Дулмаев 120 гаран центнер өөхэ, мяха нэмээжэ бусаа.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ,
манай корр.

КПСС-эй делегаци Индиһээ бусажа ерэбэ

Индиин Компартиин IX съездын хүдэлмэридэ хабаадаһан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Казахстанай Коммунис партиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Д. А. Кунаев толгойлогшотой КПСС-эй делегаци Индиһээ Москвадаа бусажа ерэбэ.

Делегациие Внуковска аэродром дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн В. В. Гришин, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. Пономарев. КПСС-эй ЦК-гай аппарадай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд угтаа.

Совет-египет хэлсээнүүд дүүрэбэ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинай Египедэй Араб Республикын Президент, Араб социалис союзай Түрүүлэгшэ Анвар Сададтай Кремль соо хэһэн хэлсээнүүд октябриин 13-да дүүрэбэ.

Эдэ хэлсээнүүд зүбшэн хэлсэгдэһэн бүхы асуудалнуудаар үнэн зүрхэнэй, хани барисаанай, үгэеэ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө.

Египедэй Араб Республикын Президент Анвар Сададай Советскэ Союзда айлшалһан тухай хамтын коммюнике тунхаглаха гэжэ хэлсэгдээ.

Япон мордобо

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ВЦСПС-эй Түрүүлэгшэ А. Н. Шелепин толгойлогшотой совет профсоюзуудай делегаци октябриин 13-да Япон мордобо.

Совет-япон профсоюзна комиссиин ээлжээтэ заседаниин хүдэлмэридэ, «Советскэ Союзай болон Японой арадуудай эб найрамдал, хани нүхэсэлэй түлөө» гэһэн уулзалгада делегаци хабаадаха юм.

Хани нүхэсэлэй сайлалга

Советскэ Союзда албанай хэрэгээр ерэһэнтээ дашарамдуулан, Египедэй Араб Республикын Президент, АРЕ-гэй Араб социалис союзай Түрүүлэгшэ Анвар Садат октябриин 13-да сайлалга хэбэ.

Совет талаһаа КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин. КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. Пономарев, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, Советскэ Союзай Маршал А. А. Гречко, Советскэ Союзһаа Египедэй Араб Республикада байдаг элшэн сайд В. М. Виноградов ба бусад тушаалтад сайлалгада хабаадаа.

Египет талаһаа Премьер-Министрэй нэгэдэхи орлогшо Азиз Сидки, Премьер-Министрэй орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр Махмуд Риад, национальна аюулгүйн асуудалаар Президентын советник Мухаммед Хафиз Исмаил, АСС-ай ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, политическэ асуудалаар Президентын советник Мухаммед Абдель Салям аз-Зайят, сэрэгэй министр генерал Мухаммед Ахмед Садек, гадаадын хэрэгүүдые эрхилхэ гүрэнэй министр Мухаммед Мурад Галеб, Египедэй Араб Республикын МИД-эй элшэн сайд Яхья Абдель Кадер, СССР-тэ Египедэй Араб Республикын хэрэгүүдые саг зуура эрхилхэ этигэмжэтэ Мохаммед Вафаа Хегази болон бусад тушаалтад сайлалгада байгаа.

Халуун, хани ёһоной оршон байдалда үнгэрһэн сайлалгын үедэ А. Н. Косыгин, А. Садат хундага үргэжэ, үгэ андалдаа.

(ТАСС).

АРЕ-гэй ПРЕЗИДЕНТ АНВАР САДАДАЙ МОСКВАҺАА МОРДОЛГО

Египедэй Араб Республикын Президент, АРЕ-гэй Араб социалис союзай Түрүүлэгшэ Анвар Сададые совет ниислэл октябриин 13-да халуунаар үдэшэбэ. Президент Анвар Садат КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Совет правительствын уряалаар, албанай хэрэгээр Москвада айлшалжа ерэһэн юм.

Айлшадай һуугаад ябаһан бүлэг автомашинануудай дабшаһан үйлсэнүүд АРЕ-гэй, Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар, араб болон ород хэлэнүүд дээрэ бэшэгдэһэн амаршалгын транспарантнуудаар шэмэглэгдэнхэй байгаа. Египет, совет тугхануудые бариһан ажалшад хотын үйлсэ, талмайнуудта гаража, хүндэтэ айлшандаа талархажа байһанаа элирхэйлбэ.

Ниислэл хотын Внуковска аэродром. Аэропортын байшан дээрэ СССР-эй болон АРЕ-гэй гүрэнэй тугууд хиидхүүлэгдэнэ.

Хүндэтэ айлшанаа үдэшэхын тула нүхэд Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Д. С. Полянский, Б. Н. Пономарев, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо А. П. Ляшко, СССР-эй министрнүүд А. А. Громыко, А. А. Гречко, Н. С. Патоличев, Н. А. Щелоков, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи гадаадын экономическа харилсаанай талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ С. А. Скачков, СССР-һээ АРЕ-дэ байдаг элшэн сайд В. М. Виноградов болон бусад тушаалта нюурнууд ерээ.

АРЕ-гэй хэрэгүүдые Советскэ Союзда саг зуура эрхилхэ этигэмжэтэ М. В. Хегази, СССР-тэ байдаг араб оронуудай посольствонуудай түлөөлэгшэд үдэшэгшэдэй дунда байлсаба.

Хүндэлэлэй харуулай начальнигай үгэһэн рапортые Анвар Садат угтан абаба. Египедэй Араб Республикын, Советскэ Союзай гүрэнэй гимнүүд гүйсэдхэгдөө. Анвар Садат, А. Н. Косыгин совет сэрэгшэдэй жагсаалые амаршалан, хажуугаарнь ябажа гараба.

АРЕ-һээ ерэһэн хүндэтэ айлшаднай үдэшэгшэдтэеэ халуунаар хахасажа, самолёдой трап тээшэ шэглэбэ.

А. Сададтай хамта ябаһан АРЕ-гэй партийна, гүрэнэй ажал ябуулагшад Москваһаа Эхэ ороноо мордобо.

(ТАСС).

Н. В. ПОДГОРНЫЙ ИРАН ОШОБО

Иран гүрэнэй тогтоһоор 2500 жэлэй ойн һайндэртэ хабаадахаяа СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный Иранай шахиншах Мохаммед Реза Пехлевиин уряалаар октябриин 13-да Шираз хото ниидэн ошобо.

Н. В. Подгорнотой хамта СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Н. П. Фирюбин, бусад тушаалта нюурнууд Иран ошолсоо.

Н. В. Подгорные үдэшэхэеэ Внуковска аэродром дээрэ нүхэд Д. С. Полянский, Ю. В. Андропов, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо М. А. Яснов, А. П. Ляшко, СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай түрүүлэгшэнэр А. П. Шитиков, Я. С. Насриддинова, СССР-эй министрнүүд А. А. Громыко, Б. П. Бугаев, Н. А. Щелоков, СССР-эй Верховно Сүүдэй түрүүлэгшэ А. Ф. Горкин, СССР-эй Генеральна прокурор Р. А. Руденко, СССР-эй Оборонын министрэй нэгэдэхи орлогшо, армиин генерал С. Л. Соколов, Моссоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Ф. Промыслов ба бусад тушаалтад ерээ.

Иранһаа Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Амир Тимур, Иранай посольствын дипломатическа хүдэлмэрилэгшэд үдэшэгшэдэй дунда байлсаа.

Н. В. ПОДГОРНЫЙ ПЕРСЕПОЛИС ЕРЭБЭ

ПЕРСЕПОЛИС. (ТАСС). Советскэ Союзай, Иранай гүрэнэй тугуудаар шэмэглэгдэһэн Шираз хотын аэродром дээрэ Н. В. Подгорный, тэрээнтэй суг ябаһан хүнүүдые принц Абдор Реза Пехлеви угтаба. Шираз хотые түр зуура хараһанайнгаа һүүлдэ Н. В. Подгорный Иранай эртэ урдын ниислэл Персеполис хото ошобо.

Персеполис хотодо баяр ёһололой угталга эмхидхэгдэбэ. Хотын түбэй талмайда шахиншах Мухаммед Реза Пехлеви, шахиня Фарах, ордоной министр А. Алям болон бусад тушаалта нюурнууд ерээ. Советскэ Союзай, Иранай гүрэнэй гимнүүд гүйсэдхэгдэбэ. Н. В. Подгорный шахиншахтай хүндэлэлэй харуулай урдуур ябажа гараба.

Удаань Н. В. Подгорный тусхайлан бэлдэгдэһэн байрадаа ошоо.

...ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

... П. И. ХАНТАЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ...ОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...публикын промышленна предприятинуудта удаан саг ...урэ ехэтэйгээр хүдэлһэнэйнь түлөө, түрэһөөр 60 ...болоһонтойнь дашарамдуулан, Буряадай научно-тех... ...мэдээсэлэй ба пропагандын олон һалбаритай түбэй ... нүхэр Петр Иванович Хантаевые Буряадай АССР-эй ... Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **В. СЕМЕНОВ.**
Секретариин түлөө — Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн **Ц. ЦИБУДЕЕВ.**
...-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
... оной октябриин 13.

...ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...РЕСПУБЛИКЫН ГҮРЭНЭЙ СТРАХОВАНИИН ...ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА ...ЭКОНОМИСТЫН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

...нэй страховани хүгжөөлгэдэ, экономическа болон бух... ...хүдэлмэри эмхидхэлгэдэ габьяа ехэтэй байһанайнь ...Буряадай АССР-эй габьяата экономистын хүндэтэ нэрэ ...олгохо:

... Григорьевич **Нечаевта** — Кабанскын аймагай Гүрэ... ...страхованиин инспекциин начальник.

...ина Федоровна **Посельскаяда** — Мухар-Шэбэрэй айма... ...страхованиин инспекциин главна бухгалтер.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Б. СЕМЕНОВ.**
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **К. МАСЛОВ.**
...Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1971 оной октябриин 5.

...ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...РЕСПУБЛИКЫН ГҮРЭНЭЙ СТРАХОВАНИИН ...ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ, ЭДЭБХИТЭДЫЕ БУРЯАДАЙ ...АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ...ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...публикын финансова болон страхованиин органуудта ...саг соо амжалтатай һайнаар ажаллаһанайнь, страхо... ...ажал хэрэг хүгжөөлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһа... ...түлөө, Гүрэнэй страхованиин 50 жэлэй ойтой дашарам... Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ...эй грамотаар шагнаха:

...ндылык Дашидондокович **Александровые** — Сэлэнгын ... Гүрэнэй страхованиин инспекциин начальник.

...ина Архиповна **Грудининае** — Загарайн аймагай Шу... леспромхозой Гүрэнэй страхованида туһалха соведэй ...

... Георгиевна **Капитонецые** — Улаан-Үдэ хотын Совет... ...ной Гүрэнэй страхованиин инспекциин штатнабэшэ ...онлэгшэ.

... Захаровна **Федоровае** — Улаан-Үдэ хотын ажалша... ...тадуудай Советскэ районно Соведэй гүйсэдкомой фи... ...таһагые даагша.

...Бандзаракцаевич **Хандажановые** — Улаан-Үдэ хо... ...ябрьска районой Гүрэнэй страхованиин инспекциин ...ик.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Б. СЕМЕНОВ.**
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **К. МАСЛОВ.**
...-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1971 оной октябриин 5.

ХАНИ БАРИСААНАЙ, ҮГЭЕЭ ХҮСЭД ОЙЛГОЛСОЛГЫН ОРШОН БАЙДАЛДА

Египедэй Араб Республикын Президент, Араб социалис союзай Түрүүлэгшэ Мухаммед Анвар Садат КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба Советскэ правительствын уряалаар Советскэ Союзда ерээд, 1971 оной октябриин 11-һээ 13 хүрэтэр албанай хэрэгээр айлшалхадаа, Советскэ Союзай хүтэлбэрилэгшэдэй, арад зоной зүгһөө баяртай халуунаар угтагдаа.

А. Садат Советскэ Союзда байха үедөө Л. И. Брежневтэй, Н. В. Подгорнотой, А. Н. Косыгинтай хэлсээнүүд ба хөөрэлдөөнүүдые хээ. Эдэнь үгэеэ хүсэд ойлголсолгын, хани барисаанай оршон байдалда үнгэрөө. Совет хүтэлбэрилэгшэд ба Анвар Сададай уулзалганууд ходол иимэ байдаг юм. Политическэ, экономическа, соёлой, сэрэгэй-техническэ хэрэгүүдээр хоёр ороной хоорондо тогтоһон харилсаа холбооной асуудалнууд сэхэ руунь, үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэлгын оршон байдалда зүбшэн хэлсэгдээ. Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалда хабаатай асуудалнуудаар, тэрэшэлэн хоёр талые һонирхуулдаг уласхоорондын тон шухала бусад асуудалнуудаар хөөрэлдөөнүүд болоо.

Эдэ хэлсээнүүд ба хөөрэлдөөнүүдэй үедэ совет-египедэй хамтын коммюнике баталагдаа. Хоёр ороной хоорондын хани барисаанай, нягта харилсаа холбооной амжалтатайгаар хүгжэжэ байһанда сэдьхэлээ ханаһанхай байһанаа хоёр тала элирхэйлбэ, тэрэшэлэн Советскэ Союзай ба Египедэй Араб Республикын хоорондо 1971 оной майн 27-до баталагдаһан договорой туһа хүргэдэг хани барисаагаа, харилсаа холбоогоо улам бэхижүүлхэ, үргэдхэхэ гэжэ шиидэнхэй байһан тухайдаа мэдүүлбэ.

Империализм ба колониализмда эсэргүү, арадуудайнтаа сүлөөтэ, бэеэ даанхай байдалай, социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө тэмсэлэй ниитэ зорилгонуудые үндэһэ болгодог совет-египет хани барисаае, алишье талада ашатай туһатай харилсаа холбооё саашадань хүгжөөхэ, бэхижүүлхын тула бии байгаа үргэн ехэ арга боломжонуудые хэрэглэхэ гэжэ эрмэлзэдэгээ хоёр тала лаблан баталаа. Дээрэ дурсагдаһан зорилгонуудые бэелүүлхын тула абтаха хэмжээнүүд хөөрэлдөөнүүдэй үедэ тодорхойлогдоо.

Совет-египет хани барисаанай саашанхи хүгжэлтэдэ, Советскэ Союзтай үргэн харилсаа бэхижүүлгэдэ Египедэй хүтэлбэрилэгшэд онсо анхарал хандуулна гэжэ АРЕ-гэй Президент А. Садат тэмдэглээ. Энэ хани барисаан, харилсаа холбоон империализмтай, сионизмтай АРЕ-гэй тэмсэлдэ, социальна дэбжэлтын замаар ороной саашадаа хүгжэлгэдэ тон шухала удха шанартай гэжэ египедэй тала тоолоно. Израильда, тэрэниие дэмжэжэ байдаг империалис хүсэнүүдтэ эсэргүү тэмсэлдэмнай найдамтай түшэг тулгуури болоһон Советскэ Союзай саг үргэлжэ үзүүлдэг ехэ туһаламжын түлөө Египедэй Араб Республикын правительствын, арадай үмэнэһөө үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэб гэжэ Президент Садат хэлээ.

Израилиин империалис ээрхэг түримхэй ябуулганuудта эсэргүү Египедэй, бусад араб оронуудай үнэн зүб тэмсэлдэ туһаламжа, дэмжэлгэ Советскэ Союз саашадаашье үзүүлхэ гэжэ совет тала мэдүүлээ.

Москвада болоһон хэлсээнүүд, хөөрэлдөөнүүд Советскэ Союзай ба Египедэй Араб Республикын, Советскэ Союзай Коммунис партиин ба Араб социалис союзай хоорондохи хани ёһоной харилсаае үргэдхэлгэдэ, гүнзэгырүүлгэдэ шухала удха шанартай шэнэ шата болоо гэжэ ойлгожо байһанаа хоёр тала элирхэйлбэ. Хоёр ороной арадуудай аша туһатай таараалдаһан, империализмда эсэргүү, эб найрамдалай болон социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэлэй хамтын зорилгоһоо дулдыдан гараһан энэ харилсаан дурсагдаһан договорые үндэһэ болгон, бэе бэедээ этигэлсэлгые, бэе бэеэ хүндэлэлгые үндэһэ болгон байгуулагданхай.

Халуунаар угтаһанайнь, айлшанай гуримаар хүндэлһэнэйнь түлөө КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Совет правительствада, бүхы совет арадта Президент Анвар Садат гүнзэгы баясхалан хүргөө. Советскэ Союзай хүтэлбэрилэгшэд Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин гэгшэдые Египедтэ айлшалхыень Президент уриба. Уряалынь баясхалантайгаар зүбшөөгдэн абтаа.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА ХРОНИКО

ТЕХНИЧЕСКЭ ДЭБЖЭЛТЭ ТҮРГЭДХЭХЭ

Һүүлэй жэлнүүдтэ Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадта техническэ шэнэ түхеэрэлгэ олон болонхой. Шубуунай мяханай цех һэльбэгдэн шэнэдхэгдээ, холодильнигта шэнэ автомат түхеэрэлгэ тодхогдоо. Комбинадай котельнэ шэнгэн түлишэдэ оруулагдажа байна. Үргэн хэрэглэлэй зүйлнүүдые бүтээдэг цехтэ НОТ нэбтэрүүлэгдэв.

Үйлэдбэри дээрэ техническэ дэбжэлтэ түйлаха асуудалнууд комбинадай партийна организациин анхаралда ходо байдаг, энэ хүдэлмэрие коммунистнууд толгойлно. Социалис Ажалай Герой, консервын заводой слесарь коммунист В. И. Немочин, партиин гэшүүд С. Е. Акимушкин Г. М. Семченко, П. А. Трубицин болон бусад эдэбхитэй урлан нарижуулагшад гэжэ комбинат дээрэ солодо гаранхай.

Техническэ дэбжэлтын үндэһэ һуури дээрэ комбинадта ажалай бүтээсэ ургана, үйлэдбэриин экономическа ашаг урэ дээшэлнэ. Байгша оной 9 һарын туршада нёдондоной энэ үеынхитэй жэшээлбэл, үйлэдбэриинь хэмжээн 2 процентээр дээшэлээ.

Түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй туршада комбинадай үйлэдбэриин хэмжээн 45 процентээр, хүдэлмэришэдэй ажалай бүтээсэ 2 дахин дээшэлхэ ёһотой.

Энэ ехэ зорилго ямар аргаар бэелүүлхэ тухай ехэ хөөрэлдөөн комбинадай коммунистнуудай хамтын суглаан дээрэ һаяхан болобо. Юһэдэхи табан жэлдэ үйлэдбэрие техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлгэдэ коммунистнуудай зорилгонууд тухай элидхэл комбинадай главна инженер Р. В. Лещук хэбэ.

Юһэдэхи табан жэлэй туршада комбинат дээрэ техническэ ехэхэн хубилалтануудые түйлахаар хараалһан тогтоол партийна суглаан батлан абаба.

Г. ХАРЧЕНКО.

МҮРЫСӨӨН, СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

Эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэгжүүлхэ тухайда хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ ехэ зорилго КПСС-эй XXIV съезд табиһан байна. Энээниие батадхахын тулада юу хэхэ байһанаа харуулха гэбэл, хэдэ хэдэн тоо, баримтануудые дурдаябди. 1970 онойхитой сасуулбал, 1975 ондо орооһо таряа абалга 1,6 дахин, малай, шубуунай мяха худалдалга 1,5 дахин, һү—1,4, дахин, шубуунай мяха абалга 1,3, хартаабха, овощ 2 дахин ехэ болгогдохо хараатай юм. Энээнэй жэшээгээр эдеэ хоолой эдэ зүйлнүүдые гүрэндэ улам ехээр худалдагдаха зэргэтэй.

Манай аймагай колхознигууд, хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд болон хүтэлбэрилэгшэд партийна организацинуудай ударидалга доро КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй социалис уялгануудые бодотоор бэелүүлхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэнэ. Тингэхэ зуураа мүрысөөнэй элсүүлхы хүсэ нүлөө сүм хэрэглэхые оролдоно. «Социалис мүрысөө улам һайнаар эмхидхэхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолтой аймагай ажалшад танилсаад, халуунаар дэмжээ. Партиин райком, партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд социалис мүрысөө эмхидхэхэ хэрэгтэ бии байһан дутагдалнуудые түргэнөөр элирүүлээд усадхахые оролдоно, түрүү дүй дүршэл соглолно, шэнэ онол арга бэдэрнэ. «Маяк» колхозой партийна организациин дүй дүршэлые КПСС-эй райкомой бюро эндэ һаяхан хаража согсолоо. Комсомолшууд болон залуушуулай дунда социалис мүрысөө һайнаар эмхидхэхэ тухай асуудал ВЛКСМ-эй райкомой пленум дээрэ зүбшэгдөө юм. Мүнөө боложо байгаа тоосоото һунгуулиин партийна суглаанууд дээрэшье энэ асуудалда ехэхэн анхарал хандуулагдана гээшэ.

Мүрысөө эмхидхэхэ талаар аймаг дотор зарим тэды дүршэл бии байна. Энээн тухайда хуряангыгаар тогтохо гээ һэм.

Партийна организацинууд, КПСС-эй райком социалис уялгануудые абаха хэрэгтэ ехэ һаналаа табидаг байна. Юуб гэхэдэ, иимэ уялганууд ажахы, бригада, фермэнүүдэй түйлаһан амжалтаһаа дээшээ, шэнэ орьёл өөдэ шэглэһэн байха ёһотой бшуу. «Маяк», Ленинэй нэрэмжэтэ, «Искра» колхозуудта, «Байкал» гэжэ һуралсалай ажахыда эмхидхэгдэдэг мүрысөөнэй дүй дүршэл олоной анхарал татамаар байна. Эдэ ажахынуудта абтаһан социалис уялгануудай пункт бүхэн, мүрысөөнэй дүрим тон наринаар, экономикын талаһаа үндэһэлэгдэжэ, абтаһан продукциин өөрын үнэ хямдаруулха бүхы арга нөөсэнүүд хаража үзэгдэжэ зохёогдодог юм. Хэдэн жэлэй урда тээ социалис уялгануудта ехэнхидээ продукциин хэмжээн (тоонь) харуулагдаад, шанартань ехэ һаналаа табигдадаггүй һэн. Мүнөө эдеэ хоолой зүйлнүүдэй шанар һайжаруулхын тулада оролдодог болонхой. Мүн эрдэм ухаанай, түрүү дүй дүршэлэй түйлалтануудые нэбтэрүүлхэ, хүндэ хүдэлмэри оньһожоруулха, газараа, машина техникэеэ бүрин хүсэдөөр ашаглаха, продукциин шанар һайжаруулхын түлөө тэмсэдэг болонхой. Жэшээнь, «Искра» колхозой механизаторнууд газар тарялангые эрдэм ухаанай (үндэр дээдэ культурын) заабариин ёһоор эрхилхэ, ургасын хойноһоо эрхим харууһа эмхидхэхын түлөө мүрысөө дэлгэрүүлхэ үүсхэл аймаг дотороо гаргаа һэн. Аймагай колхозуудай механизаторнууд, таряашад эдэнэрэй үүсхэл халуунаар дэмжээ. «Искра» колхозой гэшүүдэй оролдоогын аша харюулагдаа—таряанай һайн ургаса абтаа.

«Маяк» колхозой малшад фермэнүүдтэхи ажалые болбосон болгохо, һайхан һү һаахын түлөө добтолго хэхэ үүсхэл гаргаа һэн. Тиин эндэхи колхознигууд табан жэлэй түрүүшын жэлэй социалис уялгануудые бэелүүлхэ талаар яһалашье амжалта түйлаа юм.

Социалис мүрысөө эмхидхэхэдээ мүрысөөнэй дүрим улам нарижуулха хэрэгтэ ехэ һаналаа табиха шухала гэһэн эрилтэ партийна комитедүүдэй үмэнэ табигдана гээд КПСС-эй ЦК-гай тогтоол соо заагдана. Продукци үйлэдбэрилхэ, тэрэнэй шанар һайжаруулха шэнэ нөөсэнүүдые бэдэрхээр мүрысөөндэ хабаадагшадые зоригжуулха, ажалай ёһото урилдаанда олониитые хабаадуулхаар, моральна, материальна урмашуулга зүбөөр хэрэглэхээр—иимээр, тон бодомжотойгоор мүрысөөнэй дүримүүд зохёогдоһон байха ёһотой бшуу.

Энэ талаар партийна организацинуудай ябуулдаг хүдэлмэриин тон һүүлэй дүй дүршэлһөө нэгэ жэшээ дурдая. «Искра» колхоздо ургаса хуряалгын үедэ эмхидхэгдэһэн мүрысөөнэй дүримүүд ямар байгааб?

Ургаса хуряалгада хабаадаха бүхы колхознигууд хараада абтанхай. Эрхим үрэ дүн түйлажа, 1, 2, 3-дахи һуури эзэлһэн лэ механизаторнууд энээнэй урда тээ урмашуулагдаад, бэшэниинь үлэдэг һааб даа. Мүнөө жэлэй мүрысөөнэй дүримүүдые нэгэ бага ондоо болгообди. Жэшээнь, иимэ пунктнууд оруулагдаа гэбэл: 400 гектар таряа хадажа, 5600 центнер таряа сохиһон комбайнернууд «1971 ондо колхозой эрхим комбайнер» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэхэ, Хүндэлэлэй—грамотаар, үнэтэ шангаар шагнагдаха. Тиихэдэ 380 гектар ургаса хуряажа, 5300 центнерһээ бага бэшэ таряа сохиһон комбайнернууд моральна, материальна талаараа урмашуулагдахаар хараалагданхай. Ургаса хуряалгын дүүрэхэдэ, түгэсхэлэй дүн гаргагдаха. Манай һанахада, иимэ дүримүүд мүрысөөндэ хабаадагшадые олошоруулха, урилдаа улам абьяастай болгохо бшуу. Тиигэхэ зуураа моральна, материальна урмашуулганууд эдэ дүримүүд соо зохилдуулан заагданхай.

Энээнһээ гадна социалис уялганууд, мүрысөөнэй дүримүүд бэелүүлжэ боломоор зохёогдодог. Коллектив бүхэнэй бодото байдал, арга боломжонуудынь хараада абтана.

Хүдөөгэй ажалшадай мүнөө хэхэ юумэниинь ехэ. Ургасаяа дууһан хуряажа абаха, малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэхэ, 1971 оной ажахын жэлые амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэй. Совхоз, колхозуудта ажалай охин улам шангадана. Сагай уларилай бэрхэшээлтэй байбашье һаань, аймагай механизаторнууд, таряашад баян таряа ургуулжа шадаад, эдэ үдэрнүүдтэ ургаса хуряалгаяа түгэсхэжэ байна. Гүрэндэ таряа худалдаха түсэбөө бүхы ажахынууд үлүүлэн дүүргээ. Зуу мянган центнер таряан гүрэнэй амбаарта ороо, түсэбнай 71 мянган центнер байгаа. Гүрэндэ таряа тушаалга үргэлжэлһөөр.

«Маяк», «Искра», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд бултанһаа ехэ таряа оруулаа. Мүнөө колхозууд, совхозууд үрэһэнэй таряа хааха, һолоомо, зелёнко суглуулха, намарай паар хахалха хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Аймагай ажахынуудай һүүлэй жэлнүүдтэ газараа аша үрэ ехэтэйгээр ашаглахын, хүрьһэнэйнь үрэжэл һайжаруулхын, газар тарялангай культура дээшэлүүлхын тулада ехэ хүдэлмэри ябуулһанай ашаар иимэ амжалта түйлагдаа. Мүн колхоз, совхозууд, тэдэнэй партийна организацинууд ургаса хуряалгада эрхимээр бэлдэһэн байгаа. Энээнэй ашаар түгэс эмхидхэлэй, машина, техникэеэ эрхимээр ашаглажа, бэрхэшээлнүүдые дабагдаа. Эдээндэ коммунистнууд олониитын манлайда ябаһан байна. Механизаторнуудай дунда политическэ хүдэлмэри, мүрысөөн эмхидхэгдээ.

«Маяк» колхозой партийна организаци, правлени эмхидхэлэй хүдэлмэри шадамараар ябуулаа Энэ колхоз 5000 га газарһаа дунда зэргээр гектар бүриин 15 центнер таряа хуряажа абаа. 12,5 мянган центнер таряа гүрэндэ худалдаха түсэбтэй аад, тус колхоз 22 мянган центнер таряа бэлэдхэлэй пунктда оруулаад, үрэһэ, малай тэжээл, эдеэ хоолой таряа таһалжа, сүм хаагаа, 3000-аад гектар намарай паар хахалаа (түсэбынь 2000 га байгаа).

Ургаса хуряалгын үедэ энэ колхозой механизаторнуудай дунда социалис мүрысөөн һайнаар эмхидхэгдэнхэй байгаа гэжэ дээрэ тэмдэглээ һэмди. Энээндэ түрүүлжэ гараашад олон байба. Комбайнернууд Х. А. Фомин, Г. Я. Степанов, И. П. Лаптев гэгшэд туд бүридөө 4—4 мянга гаран центнер таряа сохибо. Мүн бэшэшье ажахынуудта мүрысөөндэ түрүүлжэ гарагшад олошорһон байна. Колхоз бүхэнһөө эдээниие дурдаха болоо һаа, нилээд олон байха.

Хэшэгтэ намарай һайн сагай һайндэр—Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй һайндэрые манай аймагай малшадшье ехэ амжалта түйлажа угтаба. Байгша оной юһэ һара соо манай малшадай оролдосото ажал иимэ үрэ дүнгүүдые асараа гэбэл: мяха, һү гүрэндэ худалдаха түсэбөө болзорһоонь урид дүүргээ. Гадна ноһо, үндэгэ худалдаха жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэгдэнхэй. Энээнтэй хамта эдеэ хоолой шанар һайжараа, үхэр… гахайн тоо толгой… Иигээд байхадаа… социалис уялгануу… гэхэ арга боломжо… шадта дүүрэн бии… магай ажахынуудта… жэлгэдэ бэлэдхэл… ябуулагдажа байна. … юһэ һарын социалис… «Байкал» гэжэ ажа… А. С. Пузыревич… 4636 килограмм һү… зэргэдэ гараба. Ки… тэ колхозой һаалишн… саранова, «Маяк»… М. Т. Михалева, Ма… рэмжэтэ колхозһоо М.… дукова, «Пригородн… А. В. Шумихина гэ… соо үнеэн бүриһөө… грамм, үнеөншье ехэ…

Мүрысөөнэй дүн… шэ тон шухала. «… туяа» гэжэ аймагай… мүрысөөнэй ябаса,… харуулжа байдаг.… дүнгүүдые һайнаар… га олон янзын ааб… бултыень эндэ тэм… гүй, тусгаар статья… шэ бэзэ.

Манай аймагай парти… низацинуудта мүрыс… хэ хэрэгтэ бии байһан… тагдалнууд дууһан… гэхын аргагүй ааб… хэдэ, хүдөө ажахы… бэрилэгшэд, мэргэж… хала хэрэгтэ һайнаар… лагданагүй, профсоюз… молой организаци… ёһото һуурияа ээл… Ажалдаа коммунис… хын түлөө мүрысөөн… дутагдалнуудтай бай… лис уялгануудые… ёһын тэдысэ ханда… тохёолдоно.

Партиин ЦК-гай… ёһоор аймагай парти… зацинууд социалис… улам нарижуулан,… хэмжээнүүдые абаж…

К. Ш…

КПСС-эй Улаан-Үды… нэгэдэхи се…

Нэрэ солодо хүртэгшэд

Улаан-Үдэһөө арбаад модоной хараанда Доодо-Саянта гэжэ тосхон оршодог юм. Тэндэ һаяхан болотор Калининай нэрэмжэтэ колхоз байгаа бэлэй. Теэд мүнөө тэрэнэй һуури дээрэ шэнэ совхоз тогтонхой.

Совхозой дирекци, партийна болоод профсоюзна эмхинүүд хүдэлмэришэ зоной дунда социалис мүрысөөнэй сог зали бадаруулан, ажалаа урагшатай һайнаар ябуулна. Энэ жэлэй ургаса хуряалга хаһа саг соогоо, эмхитэйгээр үнгэржэ байна. Таряа хуряалгын үедэ түрүү комбайнернууд Саловаров, Емельянов, Соломатов гэгшэд бүтээсэ ехэтэй ажалаараа шалгаржа гараа һэн. Шэнэ совхозой хэхэ, бүтээхэ ажалынь яһала ехэ. Гансахан хартаабха 300 гектарта таряад, мүнөө ургасыень хуу баранине суглуулжа абаа.

Совхозой ажалда үнэн шударгы ябажа, олоной дундаһаа шалгарһан 30 хүндэ «Коммунис ажалай ударник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ һаяхан олгогдоо.

Тиихэдэ Хужартын гахайн фермын коллектив «Коммунис ажалай фермэ» гэһэн үндэр нэрэдэ хүртэхын түлөө шадалаараа ажаллажа байнад.

Эдэ үдэрнүүдтэ совхозой малшад үбэлжэлгэдэ бэлдэхэ халуун хүдэлмэриин хаһада ороод байна. Тиихэдээ үбэлэй сагта хэдыһэн нээн һү һааха, мяха үйлэдбэрилхэ тушаа тодорхой уялгануудые абажа байнхай.

В. ПЕТРОВ.

ХҮНДЭТЭЙЛ ХҮН Д…

Үүлэгүй сэнхир тэнгэриһээ наран ольһотой шангаар шарана. Нюргаар үндэршэг, урагшаа бага бүхыд гээд, яаралгүйхэн ябадаг хүн шэбэртынхидтэ һайн мэдээжэ ёһотой даа. Энэ хүн тухай хүнүүд сэдьхэлэй һайн һайхан үгэнүүдые хэлэдэг. Үглөө бүхэндэ эртэлжэ бодоһоор, унадаг мориёо барихаяа зүүн шугы тиишэ гэшхэлхэ. Ажал тээшээ яараа ха юм даа гэжэ хүнүүд хүрэ хүрэһөөр ойлгохол даа. Энэшье үдэр тэрэ мориёо унанхай, баруун хотондо оршодог гэр тээшээ хатаргаһаар ерэбэ. Нюур шарайень адаглан харахада, юундэшьеб даа һанаата болонги, хайшаашьеб даа яараһан шэнги. Үнэндөө энэньшье гайхалгүй. Юуб гэхэдэ, энэ үдэр тэрэ искусственна үрэжүүлгэ хэхэеэ ошохонь бшуу.

Гэртээ ерэжэ, мориёо эмээллэжэ байтарнь, арбадахи класста һурадаг хүбүүниинь газаашаа гүйн гараба.

— Аба, хайшаа мүнөөдэр ошохотнайб?

Эмээлэйнгээ улам шангаар татаад:

— Аюшын Сэжэдмаагай отарада ошохом даа. Мүнөөдэр хонидыень үрэжүүлжэ дүүргээд ерэхэб,—гэжэрхёод, дүрөөгөө лаб гэшхэжэ, эмээл дээрээ һэрд гарашаба.

Хүбүүниинь эсэгынгээ соёруулан саашалхада, хойноһоонь удаан харан зогсоо һэн. Арбан класс дүүргээд, хүдөө ажахын институтда орохо хүсэлэнтэй. Орохошье, һайн мэргэжэлтэ болохошье байһандань һэжэг түрэгдэнэгүй. Бага балшар наһандаа эсэгэеэ дахажа, тэргэ морёор малшад дээгүүр яһала ябалсаа. Тиимэһээ тэрэ мал адууһанда ехэл дуратай болонхой.

Бууралтаһан толгойтой, нюргаар үндэр, ходо энеэбхилэн татажа ябадаг энэ хүмнай Чимит Доржиевич Доржиев гээшэ. Тэрэ аяар хорин жэлэй туршада таһалгаряагүй ветеринарта фельдшерээр Бэшүүрэй совхоздо хүдэлжэ байнхай.

— Чимиднай эрхыдээ эдитэйхэн, бэрхэхэн лэ хүн гээшэ даа, — гэжэ нэгэ хүгшөөргэ эхэнэрэй хэлэжэ байһаниинь эли һанагдана. Эгээл тиихэдэ һонирхогдоһон асуудал табигдаа һэн.

— Юундэ эрхыдээ эдитэйхэн гэнэбта даа?

Тэрэ эхэнэр гайхангяар урдаһаам шэртэн хараад, үни бодожо байнгүй иигэжэ харюусаа һэн.

— Юу хэлээ гээшэбши, хүбүүн. Үнэхөөрөө мэдэхэгүй юм аалши? Тугал, гахайгаа, хони хурьгаяа үзүүлхэ, шэмхүүлхэ болоходоо дууһан Чимидтэе гүйлдэдэг гээшэлди. Ехэл жаргуулһан хүн даа.

Гэрэй эзэн эхэнэрэй иигэжэ хэлэһэниншье гайхалгүй. Чимит

Доржиевич баян дүй … ветеринарна фельдшер … даршаха ёһоороо алдар… соонь малшадта туһа … нэгэшье мал гарзалуулан… ха хэрэгтэнь өөрын… оруулалсадаг байха юм. … ехэтэй ветеринарна фельд… мит Доржиевич Доржие… ляар хүн бүхэнэй ажал… үнэн сэхээр, оролдосо ех… хандадаг һаань, ехэл һ…

Ц. ДОНДО…

Ажалаараа алдаршаа

ТАНИЛСАГТЫ: Климов Владимир Климентьевич, 29 наһатай. Дунда зэргын бэетэй, урин харасатай, даруу зантай хүн.

ГЭР БҮЛЭ. Эхэнь — Евдокия. Зүгөөр үльдэргынхид иигэжэ нэрлэбэлтнай танихагүй. Нютагтаа Дуня гээд лэ нэршэнхэй. Залуу наһанһаа, одоол колхозой колхоз болохоһоо хойшо, хара ажалда ябаһан эхэнэр юм. Хюсууг хилээмэнэй сэн ямар бэ гэжэ һайн мэдэхэ, тиимэһээ ганса хүбүүн Володиёо үлүүсэ эрхэлүүлэн, ямбалангүй, харин ямаршье ажалһаа тунхарихагүйгөөр һургаа.

Һамганиинь — Мария. Даб дээрэ ажал хэнэгүй. Теэд тэрэниие үбгэнэйнгөө «тэжээбэри» гэжэ хэлэжэ болохо аал? Гэрэй эзэн эхэнэр үглөөнэй наранаар бодоод лэ, үдэшэ орой болотор гэр тойронос забдагүй юумэ хэжэ ябадаг ха юм.

Үхибүүд. Эсэгын нэрэ нэрлүүлхэ гурбан мундуухан хүбүүд бии. Сережа энэ жэл һургуулида ороо. Саша хойто жэл мүн лэ тиишэ харгылдаг болохо. Одхон хүбүүн Вова һаяхан таба наһа хүрөө.

ЭРДЭМ ҺУРГУУЛИ. Владимир Климов 5 класс дүүргэһэн. Залхуураад гү, али ном ойлгожо ядаад һургуулияа хаяһан гэбэл, ехэ эндүүрэл болохо. Наһатай, мүн хүндэ ажал диилэхээ болиһон эхэнь хоюуланайнгаа хоолой тэдхэхэ тамираа алдаа бэлэй. Тиигэжэ 15 наһатайдаа Владимир трактористын мэргэжэлтэй болоһон байха. Тэрэ ном судар ехэ уншадаг, олон юумэ ойлгожо абаха гэжэ оролдодог хүн. Ажабайдалай али олон асуудалаар хөөрэлдэхэдэ тон һонирхолтой, гүнзэгы бодолтой, холо харасатай ажаглалтануудые, һанамжануудые хэлэдэг нүхэр юм. Танилсаад байхадаа Владимир Климовые «оройдоол 5 класс һургуулитай» гэжэ хэлэхэнь мүн лэ эндүүрэл шэнги болошодог.

БАЙРА БАЙДАЛ. МҮНГЭ ЗООРИ. Үльдэргэһөө баруулжа, урагшаа нэмжыһэн тайга жэрэм һайхан нарһа модоор элбэг гэжэ бүхы Яруунаар суурханхай. Үльдэргын зон гэр байраяа бахархама гоёор, ужамаар түхеэрдэг гэжэ мүн лэ мэдээжэ. Владимир Климовэй бүлын байра байдал яһала тоб гэмэхэн, соморхон. Зүгөөр тэрэ темо, шэнэ гэр барихые бодомжолно.

Таряа хуряалгын үедэ комбайнераар, бэшэ тээнь — трактористаар хүдэлдэг. Нэгэ һара соо, дунда зэргээр, 135—140 түхэриг гар дээрээ абадаг гээшэ. Теэд энэ мүнгэн 6 толгой зондо хүрэнэ гээшэ гү гэһэн тон зүб асуудал гараад орхино. Климовтэн тугалтай үнеэтэй, үүсэ хэхэ бүрүүтэй. Сагаан эдеэ тэдэ худалдажа абана бэшэ ха юм даа. Юрэдөөл, эбэртэ малынь һара бүхэндэ гушаа гаран түхэригэй алмалта үгэдэг гээшэ. Гахайтай. Тэрэнээ эдеэхэйнгээ үлэгдэлөөр, өөһэдын огородой жэжэ хартаабхаар болон ондоошье орооһо талханай зүйлөөр тэжээдэг. Гахайнь мяхан болоод байхадаа һарын, дунда зэргээр, 20 түхэригэй олзо үгэдэг. Тахяануудынь мүн тэды тухай олзотой байха. Тиихэдэ огородынь нилээн ехэ мүнгэ алмадаг ааб даа. В. К. Климовэй һара бүриин ажалай түлбэри дээрэ эдэ бүгэдые нэмэхэдэ, хоёр зуун гушаад түхэриг болошоно бшуу. Теэд «эдэ бүгэдэ» гэжэ нэрлэгшэмнай хэнэй хүсөөр, хэнэй оролдолгоор бии болоно гээшэб? Гэрэй эзэн эхэнэр Мария Климовагайл бэзэ. Тиихэдээ тэрэмнай гэр бүлынгөө бюджедтэ ерээд — зуугаад түхэригэй «салин» нэмэлсэдэг хүн болоно бшуу.

В. К. Климов «Коммунизм» колхозой суута хүбүүдэй нэгэн. Тэрэ һара бүхэндэ шахуу нэмэлтэ түлбэри абадаг, квартал, жэлэй дүнгүүдээр шагналда хүртэдэг гээшэ бэд даа. Урзанда тэрэ телевизороор, нёдондо «Урал» түхэлэй мотоциклаар шагнагдаһан байха.

Климовтэн баян байдалтай, мүнгэ зөөреэр дутамаггүй һуудаг айл гэжэ багсаахаар.

АЖАЛ. АЛДАР. «Хүн болохо багаһаа» гэжэ хэлсэдэг гээшэ ааб даа. Володя балшар багаһаа хойшо ажалда дүршэһэн хүн. «Хэхэ гэһэн юумэнһээ арсэхагүй, энэ һайн, энэ муу бэшэ гэжэ шэлэхэ, голохогүй—юрэдөөл, ёһотойл ажалша бүхэриг хүбүүн юм даа», — гэжэ В. Климов тухай нютагаархиниинь хэлсэдэг. Тэрэ 14 жэл соо таһалгаряагүй трактор, комбайнуудые жолоодоно. Тэрэ 14 жэл соо эрхимүүдэй тоодо ябалсана. «Хүсэжэ ядаад хүсаба» гэдэгтэл зарим нэгэн: «Ши, нүхэр, зөөриин хойноһоо дэн үлүүгээр хомхойрнош»,—гэжэ хороор хашхаралдадаг. «Яагааб теэд, зөөриин түлөө хүн бүхэн лэ шадаха соохоноо ябадаг юм бэшэ аал,— гэжэ Владимир харюусадаг. — Зөөри элдэб аргаар олдодог. Худал хуурмагаар. Мэхэ гохоор. Зүгөөр хамтын ажал дээрэ улаан гараараа, хара хүлһөөрөө олоһон зөөри юугээршье сэгнэшэгүйл».

Тэрэнэй ажалдаа ябахыень харахада урматай байдаг. Гүнзэгыгөөр, агротехникын эрилтэ соо татаһан бураздаань шугамдал сэхэ, хахалагдаһан газарынь нэгэл жэгдэ, бишыханшье далан, годируу бэдирүүгүй байдаг. Анзаһанай хурса эридэ зүһүүлэн, газарай тоһолиг хара хүрьһэнэй мушхаран урбалдахые тракторайнгаа сонхоор хараха бүхэндөө Владимир урмашадаг. «Владимир Климовэй хахалһан газар дээрэ таряан ургасатай»,— гэжэ зоной хэлсэдэг һанаандань орожо, бүри һайнаар, бүри эршэмтэйгээр ажаллаха дуранинь хүрэдэг.

Таряа хуряалга. «Хэн түрүүлнэб?» — гэжэ һургуулиин үхибүүн гү, али буурал толгойтоһоошье асуугты: «Владимир Климов»,—гэһэн нэгэл харюу дуулахат. «Тусгаар бэрхэ комбайнер юм»,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Максим Цыбиков, парткомой секретарь Базар-Дара Цырендоржиев хоёр хэлэнэд. «СК-4» комбайнаараа дүрбэдэхи жэлээ таряа хуряажа байна. Тэрэнээ өөрөө заһабарилдаг. Нёдондо нэгэ иимэ ушар болоһон юм. Хуряалгын эгээл түлэг дунда комбайниинь эбдэржэ, В. Климов МТМ ошохо баатай болобо, МТМ-дэ байһан механизаторнууд тэрэниие «ура» хашхараагаар угтабад. «Комбайниеш эбдэрхые мэдэдэггүй, оройдоо мүнхэ юумэн шэнгеэр һанадаг байгаалди. Болоо, болоо, һайн лэ гээшэ. Хэдэн хоног бэеэ амаруулаад, Васька Москвитинда ахигдаад орхиходоо, мяханһааш мяхан таһархагүй даа»,— гэжэ байжа нүхэдынь хухилдэбэд. Нээрээшье, В. Климовэй комбайн заһабарида орохо гэжэ хэншье хүлеэгээгүй байгаа бшуу. Тиимэһээл зоной гайхалынь хүхилгэн болоо ха юм. Энэ ушар тэрэнэй даажа абаһан техникэдээ, ажалдаа ямараар хандадагые ёһотоор лэ гэршэлнэ.

Тэрэнэй хадаһан поли дээгүүр ябажа харабал, ондоохон лэ байдаг. Тэбэреэр, гээлтэгүйгөөр хуряагдаһан таряан. Комбайнай «аманда» оронгүй үлэшөөд, намарай һэбшээндэ дохисолдожо пууһан хоолосуудые обёорхогүйт. Владимир Климов колхоз соогоо бултанһаа ехэ газар дээрэ бултанһаа ехэ таряа сохидог заншалтай.

В. Климов үнгэрһэн табан жэл соо хоёр зүйлөөр түсэбөө дүүргэжэ шадаагүй. Энээндэнь баясамаар. Юуб гэхэдэ, гаргашалагдаха дизельнэ түлишэһөө 3 тонныень алмажархёо, 1 мянган түхэригэй запасной частьнуудые хэрэглэнгүй үлөөжэрхёо.

Хара амиия харашаһан, мүнгэ зөөриин түлөө үлэнхэршэһэн хүн гэжэ тэрээн тухай хэншье хэлэхэгүй. Владимир зон нүхэдөөр олон юм. Залуу механизаторнуудта зүбшэл заабари үгэдэг, үбгэд, хүгшэдтэ налархай дулаанаар хандадаг хүн байха. Сулөөтэйл сагтаа хүндэ туһалхые оролдожо ябадаг юм. Һайндэрэй үедэ нүхэдөөрөө, хүршэнэрөөрөө хүүесэ найрлан, бурьяад аялга татажа һуухыень харахат. Зүгөөр хэн нэгэн хэһэн ажалдаа халирхайгаар, хайша хэрэгээр хандабал — оо, Владимир Климентьевичһээ һайн үгэ дуулахагүйнь лабтай. Коммунистын эрид шэрүүн шүүмжэлэлдэ хүртэ хэл баатай болодог гээшэ.

В. К. Климов ажалаараа алдаршаа. Үнгэрһэн 7 жэл соо тэрэ хоёр медаль ба «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор шагнагдаа. Тэрэ ажалшадай депутадуудай Яруунын аймагай Соведэй депутат юм.

Мүнөө өөртэнь үгэ үгэе: «Жаргалтай гүб? Тиимэ даа, жаргалтайб. Түрэһэн эхээ амаруулха, баясуулха, Марусятаяа хамта үрэ хүүгэдээ үдхэхэ, зон нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй ябаха гээшэ жаргал ха юм. Ажаллахал хэрэгтэй. Алхам бүхэнөө хармаандаш хан гэжэ орохо мүнгөөр хэмжэнгүй, харин хэһэн, бүтээһэн юумэншни зоной туһада ошоно, гүрэн түрынгөө баялиг арьбадхалалсана гэжэ саагуур бодохо ёһотой. Юуб гэхэдэ, Совет оронойнмай хүсэтэй байгаа сагта үрэ хүүгэднай элүүр мэндэ, энхэ жаргалтай өөдөө ургаха, эрдэм һургуули шудалха бшуу. Минии өөрымни абаагүй эрдэмэй дээжэдэ гурбан хүбүүдни хүртүүжэн лэ.

Ажаллажал ябаһан хүн жаргалтай гэжэ һанагшаб. Тиимэһээ үхибүүдээ ажалда, малшан, таряашан, хүдөөгэй механизаторай мэргэжэлдэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ ёһотойбди».

Иимэл хүн юм Үльдэргын бэрхэшүүлэй нэгэн — Владимир Климентьевич Климов.

С. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ,
фотонь С. БАЛДУЕВАЙ.

ШАРЗА НУГЫН ЭНГЭРТ…

Үдэшын боро хараан болоһон хойно һүрэг хони тууһан хүн бэлшээриһээ бусажа ерэбэ. Хүлэйнь түмэр таха бүһэдэнь һанжалзана. Мүн гартаа тулгуур баринхай. Хада хабсагай элбэгтэй Аха нютагта мал адуулхадаа, заатагүй иимэ зэмсэг хэрэглэдэг. Тэрэгүй һаа, шобхо үндэр байса дабажа шадахагүйш.

Малаа хорёодоо хаажархёод, эзэн гэртэ оробо. Эсэд гэһэн янзатай. Бүхэли үдэртөө хада уулаар абиржа ябаха гээшэ хэсүү, хүндэшэг ааб даа. Хонидые хадын хаяада туужа оруулхада нэгэ газартаа тогтожо бэлшэдэггүй, хада өөдэ тэгүүлдэг. Үдэртөө хэдэн дабаа дабаха ушартай болодохо. Хажуугаарнь һалхи шуурган буужа, хэсүү байдал тохёолдуулха.

— Тэнгэриин бүрхэхэдэ ехэл һанаагаа зобожо байгаабди. Бараг эртэ байхада ерэхээ яагшабши. Нэтэрүү нэд гээшэшни,— гэжэ гэмэрһээр һамганиинь халуун сай аягалжа столдо табина.

— Хонидойнгоо зохидоор хушуурjа бэлшэхэдэнь туухаяа хайрлаад лэ оройтон алдааб. Иигээд лэ саһан орожо, үбэлнайшье ерэхэнь. Хүйтэрхэһөө урид намарай хагданда малаа бэлшээжэ, садхаажа абаагүйдэ аргагүй. Малаа холлуулаад ерэхэм.— гээд хонишон ябууд хоорондо эдеэлээд газаашаа гараба.

Эсэхэ сусахые мэдэхэгүй, ажалдаа абьяастай малшан Самбу Дубжирович Цыбиков хонидоо ехэ багаарнь, шадал тэнхээгээрнь амяарлан һалгаажа эдеэлүүлдэг юм.

— Иигэжэ эдеэлүү… нуулхада, малшье һайса… бүхэли үдэртөө хада уу… жа эсэһэн мал, эдеэл… хагдаяа хашалгүйгөөр б… гээдэг, тобир, тарганаа… суглуулдаг,— гэжэ дү… тэй хонишон хөөрэнэ.

Самбу Цыбиков энэ … һэ хуряалгын үедэ … участок даажа абаад, … нэр эрхим шанартай … һон байна. Сэл хухэ … доо оруулжа абанхай, сэ… рэн ябадаг. Мүнөө … 300 гаран түлгэнүүд… тарганаар ондо орохо…

Д. ДУГА…

Ахын аймагай.
Ленинэй нэрэмжэт…

Шэнхинээтэ шэрэм харгыга ар...

А. ИСТОМИН…

МҮНӨӨ САГАЙ ЭРИЛТЭЭР ЭРХИЛХЭ

Аймагай Соведэй сессиһээ

...нхан Орлик тосхондо Ахын ...игай Соведэй ээлжээтэ сесси ...нко, ажалшадай депутадуудай ...дской, районно Соведүүдэй ...ы хүдэлмэриие һайжаруулха ...ай КПСС-эй ЦК-гай мэдээжэ ...олой аймаг дотор хэр зэргэ ...үүлэгдэжэ байһан тухай асуу... ...зүбшөбэ. Энэ асуудалаар айм...ай гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, ...тат Д. С. Унжуев элидхэл хэ..., ажалшадай дунда Соведүү... ...абуулдаг ажал хүдэлмэри эли ... һайжараа, ажахынуудай ...аринуудай хүгжэлтэдэ, тэдэ... ...е үдаридалгада Соведүүдэй ... дээшэлээ гэжэ тэмдэглэбэ. ...алшадай һуудал байдал һайжа... ...ха асуудалнуудта Соведүүд ...алтайгаар хандадаг болоо, ...дүүд һунгагшадтаяа нягта ...оо байгуулна, тэдэнэй тоо... ...уда эмхидхэгдэнэ. Мүн гүй...комой таһагууд, хүдөө ажахын управлени, саг үргэлжын комиссинууд сессинүүд дээрэ, ажалшадай үмэнэ тоосодог болонхой.

Ажахын асуудалнуудта Соведүүдэй бүри дүтөөр хамаардаг болоһон дээрэһээ колхозуудай экономико, соёл культурын, арадай гэгээрэлэй, медицинын эмхи зургаануудай материальна бааза эрид һайжаржа байна. Үнгэрһэн табан жэлэй турша соо колхозуудай олзо доход 27 процентээр, мүнгэн олзо 18 процентээр, колхознигуудай салингай түлбэри 62 процентээр дээшэлээ. Баһа хүдөө ажахын продуктнуудые абалга һайжараа.

Энэ талаар Ахын «50 лет Октября» колхоздо горитойхон ажал хэгдэһэн байна. Тус ажахые аймагай Соведэй депутат нүхэр Налханов хүтэлбэрилдэг.

Һүүлэй жэлнүүдтэ эндэ гэр байранууд, соёл культурын гуламтанууд шэнээр баригдана. Тиигэжэ колхозой түб Сорог тосхон аймаг дотороо хоёрдохи томо тосхон болонхой. Колхозой олзо доход 24 процентээр, колхознигуудай салингай түлбэри 4 дахин дээшэлһэн байна.

Элидхэлшэ Соведүүдэй ажалай дутуу дунданууд дээрэ тогтобо. Илангаяа аймагай гол һалбари — мал ажалай хүгжэлтэ ехэ дутагдалтай байһаар. Жэшээнь, «Коммунизм» колхозой эбэртэ малай, хонидой, адуу моридой тоо доошоо ороһон байна.

Энэ юун дээрэһээ болооб гэбэл, тус ажахыда адуу малай тоо толгой олошоруулха ажал үшөө һулаар эмхидхэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, 1971 оной августын 1-нэй мэдээгээр энэ колхозой үнеэдэй тоо бүхы эбэртэ малайнь 28 процент болоо. Мүн Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо үнеэдэй тоо олошоруулма залуу мал үсөөн.

Жэл бүхэндэ үнеэд олоор һубайрна. 1966—1970 онуудай туршада 100 эхэ малда оройдоол 40—59 тугал, 42—59 хурьгад, 35—64 унагад абтаа. Энэ дутагдал усадхахын тула хүдөө ажахын мэргэжэлтэд эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллаха баатай болобо гээшэ.

Малай һубайралгые болюулхын тула искусственна аргаар үрэжүүлгэ хэхэ, тиимэ дээрэһээ аймагта искусственна үрэжүүлгын тусхай станци хэрэгтэй. Тэрэниие республикын хүдөө ажахын министерствын туһаламжагүйгөөр бүтээхэнь бэрхэтэй.

Мал ажалай хүгжэлтые түргэдхэхын тула шэнэ арга дүршэлнүүдые хэрэглэхэ, байгаалиин шэрүүн хүйтэниие дабажа һураха, тэжээл элбэг бэлдэхэ, колхозуудай материальна бааза байгуулха, оньһожоруулга нэбтэрүүлхэ шухала гэжэ сесси дээрэ үгэ хэлэһэн хүнүүд тэмдэглээ.

Ахын аймагта сабшалан үргэдхэхэ хэрэгэй шухала байһые сесси тэмдэглээ. Республикын «Сельхозтехника» нэгэдэлэй лугомелиоративна отряд аймагта ажалладаг. 1971 ондо 50 мянган түхэриг ашаглаха түсэбтэй. «50 лет Октября» колхоз өөрынгөө техникээр Дэби, Ара-Бүхэ гэжэ газарнуудта 50 га шэнэ газар элдүүрилээ юм. Шэнэ газар ашаглажа, таряалан, сабшалангай газар ехэтэй болоод, ганса зеленко тариха бэшэ, харин ондоо ургамалнуудые тариха арга боломжонуудые хараха шухала.

Сабшалан һайжаруулха талаар «50 лет Октября» колхоз жэшээ харуулна. Энэ уһа бүлэдэг станциин хүсөөр горитой ехэ сабшалан уһалагдадаг юм. Уһалагдаһан газарайнь га бүхэнһөө 12—13 центнер үбһэн абтана.

Гэхэтэй хамта хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар Соведүүдэй бэелүүлхэ үүргэ үшөөл ехэ.

Мүн сесси дээрэ соёл культурын, худалдаа наймаанай талаар ажал яһала хэгдэнэ гэжэ тэмдэглээ. Һуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо талаар ехэ ажал саашадаашье хэгдэхэ байна.

Аймагай бүхы ажал хүдэлмэриие саашадань бүри һайжархын тула Соведүүдэй, депутадуудай хэхэ ажал үшөөл ехэ. Өөһэдынгөө уялга болон үүргые тэдэ нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхэ байха гэжэ найдахаар.

Вл. ГАЛСАНОВ.

...ЯАХАДАА ...анхарагданагүйб?

Ажалшадай бэшэгүүдһээ

...унай элдин саг үнгэржэ, алтан ...ар ерэбэ. Эгээл энэ үедэ эдир... ...үдэй амаралтые зохидоор эм...дэжэ, ашатай туһатайгаар үн...бэл һайн байгаа. Хизаар ...ороо, мүн үзэсхэлэнтэ һай... газарнуудаар аяншалжа, ...алиин баялигые шэнжэлжэ ...ада, ямар һонин гээшэб? Һур... һурагшад зунайнгаа ама... ...үедэ түрэл колхоз гү, али ...доо, аба, эжынэртээ шадаал ...ехэ туһа хүргэхые оролдодог ...

...эд зарим нютагуудта үхибүү... ...унай амаралтые эмхидхэхэ ...алда биратай анхарал та...агүй ха гэжэ һанагдана. ...ээ болгон Хэжэнгын айма... Загустайн дунда һургуу... һурагшад энэ зунайнгаа ...алта ямараар үнгэргөөб гэжэ ... үзэе. Эндэ үхибүүдэй ама... эмхидхэхэ тухай нэгэшье ...бодомжолногүй ха гэжэ хэлэ... Ушарынь юуб гэбэл, үхи... өөрынгөө дуран соо бүхэли ... үнгэргөө. Нэгэшье экскур... эмхидхэгдээгүй. Үхибүүдые ...үлаад, хамтадаа кино хара... ...үүлдэнь тэрэнэйнгээ зүбшэл... эмхидхэхэ талаар ямаршье ...эн хэгдэнэгүй. Үхибүүдые һо...үүлмаар ямар нэгэн наада ...хэхэдэшье яахаб? Үгы даа, ...э юумэн байхагүй.

...унды гэжэ газартахи совхо... хонидой үбэлжэлгын байрада ... байратай гэр бии юм. Тэ...эй сонхонуудай шэл бута зада сохигдошолой. Хонишон Рэгзэн Цыбжитовэй үбэлжэдэг гэрэй сонхонуудай шэл баһал һалашаба. Арын гүүртын малшадай гэрэй, арбан автомашинын гаражай сонхонуудай шэл баһал үй бута сохигдошоо. Тиихэдэ Хэжэнгын ПМК-гай барилгашадай хүсөөр бодхоогдоһон хоёр квартиратай гэрэй пеэшэнүүд эбдэршоо. Эдэ бүгэдэ һалхинда бутараа, эбдэрээ гээшэ гү? Үгы даа. Загустайн дунда һургуулиин шабинарай энэ зундаа хэһэн «ажалай дүн» иимэл даа. «Үхибүүдэй туһаламжаар» Загустайн совхоз хэды шэнээн мүнгэнэй гарзада оробо гээшэб? Багшанар энээниие тооложо үзэхэ бэзэ.

Һурагшадай амаралта эмхидхэхэ асуудалда һургуулиин дирекци болон багшанарай ямаршье анхарал табяагүй дээрэһээ иимэ юумэн болоо гээшэ ха. Энэ ушар үхибүүдэй дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин тон һулаар табигдаһаниие эли тодоор гэршэлнэ бэшэ гү?

Залуу үетэниие эдир багаһаань ажалда дуратайгаар, хамтын зөөридэ эзэн ёһоор хандадаг байхаар хүмүүжүүлгэ хадаа багшанар болон түрэлхитэдэй түрүүшын уялга ёһотой. Тиимэһээ Загустайн дунда һургуулиин дирекци, багшанарай коллектив энэ асуудал анхарха бэзэ гэжэ найдагдана.

З. ДАМПИЛОВ.

ДУЛМА РИНЧИНОВНА РАДНАЕВА Хурамхаанай аймагай түб һууринай 10-дахи магазинда ахалагша наймаалагшаар ажалладаг юм. Тэрэ худалдаа наймаанай зургаанда 32-дохи жэлээ хүдэлжэ байна. Улад зоной эрилтые дүүрэнээр хангадаг, тэдээндээ энэрхы дулаанаар хандадаг байһанайнь түлөө КПСС-эй Хурамхаанай райком, гүйсэдхэхы комитет нэгэнтэ бэшэ Хүндэлэлэй грамотаар шагнаһан байха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунис ажалай ударник, КПСС-эй гэшүүн Д. Р. Раднаева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ОЛОНОЙ НАЙДАЛ ХАРЮУЛАГША

Юрын лэ нэгэ үдэр һэн. Түнхэнэй аймагай Хойморой сельпогой эд бараа худалдадаг магазин соо хүн зон олон байба. Хоорондоо шанга шангаар хөөрэлдэхэнь эли дуулдана. Нэгэ залуубтар шарайтай эхэнэр костюм хаража үзөөд:

— Ехэл зохидхон костюм байна. Хүбүүндээ абаха болоо гээшэ ха. Ехэ үнэтэйшье бэшэ, — гэбэ.

— Яагаашье зохидхон хубсаһа хунар гаргадаг болоно гээшэб даа, — гэжэ хажуудахи эхэнэрынь һайшаагаад, тэндэ байһан һаалишанда хандаба. — Үгы, та, аяар Улбугай дайдаһаа ерэһэн аад, иимэ һайн костюм абахаяа янат. Энээ руу ходо ерэжэ байха бэшэ ха юмта.

— Үгэ-э, бидэшни үни хада абаа һэмди. Автолавкынгаа ашаар эдэ мэтын хэрэгтэй юумэнһээ хойнотожо байхаяа болёо бэлэйбди, — гэһэн сэдьхэлээ ханаһан харюу дуулдаба.

— Нээрээшье тиимэ һэн бэлэй. Наймаалагшадай дунда Радна шэнги хүн хомор юм бэзэ, — гэжэ дэмжэн хэнэйшье хэлэхэ соностобо.

Радна Шабгансаевич Сайдаков аймаг соогоо эрхим наймаалагшадай нэгэн юм. Өөрынгөө ажал хэрэгтэ тэрэ үнэн сэдьхэлһээ дуратай юм гэхэдэ, оройдоошье алдуу болохогүй. Холын малшадай, механизаторнуудай эрилтые гүйсэд һайнаар хангахын түлөө хүсэ шадалаа гамнангүй хүдэлдэг. Алишье фермэ, бригадада ерэхэдэнь үхибүүдһээ эхилээд, үбгэд, хүгшэд хүрэтэрөө булта танидаг, ехэл дүтынгөө түрэл хүн шэнгеэр угтадаг, хүндэлжэ байдаг болонхой.

— Үгы, мүнөөдэр энэ яатараа бүхы отделенинүүдэй наймаалагшад иигэжэ бултаараа сугларна гээшэб? Мүнөөхи гурбадахи кварталайнь мүрысөөнэй дүн согсолһон суглаан болохонь бэшэ гү? — гээд мүнөө һаалишанай һонирхоходонь, хөөрэлдэжэ байһан тэрэ эхэнэрынь:

— Тиигэхэнь даа, тиигэхэнь. Наймаалагшад хоорондын мүрысөөндэ баһал Радна Шабгансаевич түрүүлээ гэлсэнэ һэн. Бүхэроссиин потребсоюз болон потребкооперациин системэ доторхи мүрысөөндэ түрүүлжэ, дамжуулгын Улаан туг барижа байһан Хойморойнгоо сельпо соо түрүүлхэ гээшэ баһал шангахан хэрэг даа, — гээд нүгөө эхэнэрынь үнэн сэдьхэлһээ омогорхоно.

Энэ үедэ шэнэхэн «ГАЗ-51» маркын түхэлэй автолавкын тооһо бурьюулһаар ерэжэ ябахые сельпогой түрүүлэгшэ Николай Дашеевич Лыгденов конторынгоо сонхоор хаража:

— Радна Шабгансаевичнай нилээн удаархань гэжэ һанаһамни яһала эртэхэн хүрэжэ ерэбэл. Энэ харгын мууда бэрхэл ябажа байна даа, — гээд тэндэ байгаашадта бултандань хандажа, мүн лэ омогорхожо байгаа.

Радна Сайдаков таби гаража ябаашье һаа, ажалшадые яажа һайнаар хангахын түлөө бүхы шадалаараа оролдожо ябаһан хүн. Эгсэ хорин жэлэй туршада нютаг дээрээ наймаалагшаар хүдэлнэ. Мүнөө нүүдэл автолавкаар түрэл «Восточные Саяны» колхозойнгоо бүхы табан отделениин холын малшад, механизаторнуудые жэлэй дүрбэн сагта таһалгаряагүй хэрэгтэй юумээрнь хангажа байдаг. «Сай, дабһа гү, али сагаан гурил, зуруул гэхэ мэтэ түрүүшын хэрэгтэй зүйлнүүдые хэрэглээ һаа, Сайдаковыел хүсэхэт» — гэжэ хүнүүд дэмы хэлсэдэг бэшэ.

Радна Шабгансаевич гансал автолавка соохи юумээрээ наймаа хээд ябадаг бэшэ, мүн хэндэ юунэй хэрэгтэй байһыень ходо һуража, асуужа, захилыень дүүргэхэ гэжэ оролдодог. Тэрэ отделенинүүдэй магазинуудта юунэй хэрэгтэй байһыень заатагүй мэдээд ябадаг тула, хэн юу хэрэглэнэб, тэрэнииень саг доронь зууршалдаг.

Радна Шабгансаевич Сайдаков байгша гурбадахи кварталай түсэб эд бараа худалдалгаар 121 процент, пайн мүнгэ суглуулгаар — 105, хүнүүдые пайшагуудай гэшүүндэ абалгаар 100 процент дүүргээ. Тиихэдэ тэрэ үнеэдэй хөөбэри, даахи суглуулха сельпогой бүхы түсэбэй 70 процентые гансаараа дүүргэһэн байха юм. 5 мянган үндэгэ суглуулха түсэбөө 15 мянгаар дүүргээ. Нүхэр Сайдаков һарын туршада 12—13 мянган түхэригэй юумэ худалдана.

Холын фермэ болон хээрын стан дээрэхи ажалшадые хэрэгтэй юумээрнь таһалгаряагүй хангажа шадабал, ажалай бүтээсэшье ехэдэжэ, түсэб даабаришье хараалһанай ёһоор дүүрэхэ сагтаа дүүрэдэг шуу. Гэхэтэй зэргэ мүнөөнэй, илангаяа хүдөөгэй хүн зоной эрилтын үдэрһөө үдэртэ бүри ехэдэжэ байһан ушарые хараада абалсажа, энээниие гүйсэдөөр хангаха гээшые бодото дээрэнь бэелүүлжэ шадахань хэды ехэ харюусалгатайб.

Радна Шабгансаевич хүн зоной ажаһуудалай һайжаралтые дурсаха зуураа:

— Түрүүндээ ганзагын наймаа хэхэ гээшэ хүндэл һэн даа. Худалдахаар абажа ябахашье юумэн хаанаһаа элбэг байхань бэ, хүнүүдтэ мүнгэншье хомор һэн. Тэргэтэй морёор гү, али уута соо бүхы эд бараагаа ганзагалаад, эмээл морёоршье ябагдаа. Бүхэли үдэрэй туршада нэгэ-хоёр һуурин соогуур наймаалаа болоод лэ үнгэрхэш. Тиихэдэ бүхэли һара соо арайл гэжэ 10 мянган түхэригэй юумэ хуушан мүнгөөр худалдадаг байгаабди. Харин мүнөө иимэ мүнгэнэй юумэ заримдаа нэгэ үдэрэй туршада наймаалнаб. Мүнөө автолавкаараа бүхы Хоймор нютаг соогуураа үдэрөөр ябажа гаранаб, — гээд хөөрэнэ.

Харанхы үглөөгүүр байхада, бүхөөгтэй машина ой руу һунаһан харгыгаар дондорон ошобо. Машинын руль шангаар адхаад, бүхэриг бэетэй хүн бодолгодо хатан һууна. Малшадай захиһан юумые хуу абаа хэбэртэй. Үни холын танил болоһон харгыгаараа гүйлгэһөөр, тэрэниие тон дүтынгөө хүн шэнгеэр угтан абаха. Хүн зоной хэһэн захил саг соонь дүүргэжэ, этигэл найдабарииень харюулхаһаа үлүү һайхан юун байхаб даа. Теэд иимэ этигэл найдабарида нүхэр Сайдаков зоной талаһаа хүртөө бшуу.

Ш. БАИМИНОВ,
Ц. ХАМАЕВ.

КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ШИИДХЭБЭРИ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

...АРАД ЗОНОЙ АША ТУҺАДА

...Партиин XXIV съездын Директивэнүүдэй ёһоор, хүн зондо ...нси тогтоодог дүрим гүрэн доторнай хүсэндөө орожо, хүдэл...эришэд болон колхознигуудай абадаг тэдхэмжэ адли болобо. ...лэтэй дашарамдуулан, республика доторнай хэгдэжэ бай...н хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгэхыень манай корреспондент ...ряадай социальна тэдхэмжын министр нүхэр А. Д. МАР...ОВТА хандаһан байна. Тэрэнэй харюу доро толилнобди.

...бхын түрүүн «Хүдэлмэришэд ... алба хаагшадта түлэгдэдэг ... пенси тухай», «Колхозой гэ...э түлэгдэдэг пенси болон тэд... тухай» Хуулинуудай манай ...икада хэр зэргэ дүүргэгдэжэ ... тухай асууха дуратайбди.

...жал бүхэнэй шиидхэхы ху...ан түбхын түрүүн мэргэ... дулдыдадаг гээшэ ааб ... Манайшье министерствын ...рндэ энэ асуудал тон ехэ ...ээлдэг. Юундэб гэхэдэ, ...ла тэдхэмжын ажал гүрэ... хүн зоной аша туһада зо...анхай, тиимэһээ хэн хэ... талые зүбөөр хараха. ...о туһатайгаар тэдхэмжын ...ые шиидхэхэ хэрэгтэй юм. ...оронд гүрэн эрхэтэн хоё...рондо зүришэлдөөн бай... Октябриин революциин ...аар олоһон энэ ехэ туй... каринаар сахиха, саашаһ...өөхэ хүдэлмэри манай ...рствын ажал хэрэгэй гол ...лодог. Тиимэһээнь гол зо... хуули ёһо һайн мэдэхэ ... бэлдэхэ гэжэ оролдодог. ...аймагуудаймнай социально...ын таһагуудта дээдэ һур... 5, дунда һургуулитай ...ла мэргэжэлэй һургуули ... 74 хүн хүдэлдэг. Эдэ ...алаа тусхай курсануудые ... ба Ленинград, Москва ... хотонуудта һураһан ... Тиимэһээ урдахи зо... жэншэдгүй яһала ...дэг. Харин хэдэг ажалынь ...даа. Манай министерство ... тэдхэмжэ абадаг 124,6 ...ниие хангадаг. 1970 он... тэдхэмжэдэ 40,4 ... түхэриг гаргашалагдаа ...хэтэй хамта пенси аба...ймнай тоо жэл бүри ... байна. Һүүлэй арбан ...д харяа. 1959 ондо Бу... мянган пенсионернүүд ... 14,2 миллион түхэриг тэ...үлэгдөө. Тэдэнэй тоо 1965 ...мянганда хүрэжэ, абадаг ... 25,6 миллион түхэриг ... 1970 ондо 99,3 мянган ...үүд 38,4 миллион тү... тэдхэмжэ абаһан байна. ...жэл бүхэндэ пенсионернүү... ба абадаг тэдхэмжэнь ...дахин ехэ болоһон. Энэ... зоной үбгэржэ, үтэлжэ үбдэжэ, гэмтэжэ байһанай гэршэ бэшэ, харин һүүлэй арбаад жэлэй туршада гүрэнэйнгөө эрхэтэн бүхэндэ пенси абаха арга олгохын түлөө парти, правительствымнай хэһэн ажал ябуулгын үрэ мүн юм.

— Хүдэлмэриин наһа хэтэржэ нэгэ ажалда үни удаан хүдэлжэ, дайнда гү, али бусад аюулда орожо хоолойгоо тэжээлгэдэг хүнөө алдажа тулгардаһан хүнүүдһээ гадна, элдэб усал, аюулда орожо хүдэлмэриин хүсэгүй болоһон хүнүүдтэ пенси түлэгдэдэг. Тэдэ манай республикада хэр олон гээшэб, эдэндэ адли аюулда хүнүүдэй орохогүйн талаар ямар хүдэлмэри ябуулагдана гээшэб?

— Үнгэрэгшэ жэлэй дүнгөөр Россин Федераци соо манай Буряадай республика инвалидуудаар эгээл үсөөн байгаа. Мянган хүн дээрэ абаад харахада, 3—4-ниинь лэ элдэб аюулаар хүдэлмэриингөө хүсэ гээһэн байна. Энэ һайн дүн лэ даа. Гол түлэб элүүрые хамгаалха ажалай саг соогоо хэгдэһэнэй ба колхоз, совхозуудта, предприятинуудта, харгы замда гэнтын аюул усадхаха хүдэлмэри түргэдхэһэнэй аша туһаар лэ энэ туйлагдаа гээшэ. Тэрэнһээ гадна, элдэб гомдолнуудта, ажалшадай бэшэгүүдтэ тусгаар анхарал хандуулагдана. Манай Социальна тэдхэмжын министерство үнгэрэгшэ жэл 1059 бэшэг абаа һэн. Гол түлэб пенсимнай саг соогоо ерэнэгүй гэжэ гомдол баридаг байгаа. Бусадшье асуудалнуудаар хандаһан байха юм. Тэдэниие манай хүдэлмэрилэгшэд саг дары шалган шэнжэлээд, зохихо хэмжээнүүдые абадаг, ээдтэнь харюусадаг. Гэбэшье тус хүдэлмэри илангаяа Сэлэнгын, Түнхэнэй, Загарайн, Улаан-Үдын аймагуудта унжагайруулагдахаяа һанадаг. Харин Хэжэнгын аймагта гэнтын аюулда орогшодто пенси олголго ёһо тэдысэл хэгдэдэг байгаа юм. Тэндэхи ВТЭК тон муугаар хүдэлдэг гэжэ шүүмжэлүүлэгдээд, ажал хүдэлмэриеэ һайжаруулха талаар хэмжээнүүдые абанхай. Бидэ ВТЭК-эй хүдэлмэридэ онсо анхаралаа хандуулдаг гээшэбди. Юундэб гэхэдэ, хүдэлмэриингөө хүсэ алдаһан хүнэй пенси абадаг болохо, үгыньшье тэрэнэйнь ехэ багань ВТЭК-эй хүдэлмэрилэгшэдэй зүб шиидхэбэриһээ дулдыдадаг. Тиимэһээ тэндэ хүдэлдэг врачнар болон экспертнүүдэй мэргэжэлээ дээшэлүүлжэ байха ба бии болоһон шэнэ гуримуудые шудалхыень туһалдаг байнабди. Мүн ВТЭК болон эмшэлгын зургаануудай хоорондохи холбоо барисаагаа бүри дүтэ болгохо талаар оролдодог гээшэбди.

— «Колхознигуудай пенсеэр хангагдаха хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха тухай» СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй июниин 3-най (1971 он) Указ манай республикада хэр зэргэ бэелүүлэгдэбэ гээшэб?

— Хараалагдаһан болзор соогоо, яһала гуримтайгаар энэ шухала кампани үнгэргэгдөө һэн. Тиигэжэ 24600 колхозник пенси абадаг болоо. Энэ ехэ ажал байгаал даа. Сэхынь хэлэхэдэ, хүн бүхэнэй наһа, хэһэн ажалыень, һүүлэй хэдэн жэл соо абаһан салингыень бүридхэхэ хэрэг гараа юм. Зарим колхоз, совхоздо һууһан нэгэ хэды хүн саг соогоо пенсиеэ абажа эхилээгүй байха. Энэнь элдэб ушарһаа болоо ааб даа. Гол түлэб лэ хэрэгтэй документнүүдынь бүтэжэ үгөөгүй һэн. Тиибэшье булта зүб болоходонь, абаха ёһотой пенсинь хүсөөгдэжэ үгтэһэн байха. Гэхэтэй хамта, зарим аймагуудта тэндэхи социальна тэдхэмжын таһагай хүдэлмэрилэгшэдэй муу ажалһаа, энэ хүдэлмэридэ зарим колхоз, совхозуудай бухгалтернуудай хайша хэрэгээр хандаһанһаа бололожо, зарим хүнүүд пенсиеэ саг соогоо абаагүй ушарнууд үзэгдэһэн. Жэшээнь, Хэжэнгын аймагай Чесаанын совхозой хүтэлбэрилэгшэд аяар жэл урда пенсиин наһа гүйсэһэн эрхэтэн нүхэр Булсоевой документнүүдые болзортонь бэлдэжэ үрдеэгүй, жэл соо абаха ёһотой пенсиһээнь хохидуулһан байха юм. Энэл аймагай Хэжэнгын совхозой эрхэтэн нүхэр Базаров хоолойечь тэжээжэ байһан хүнэйнгөө наһа барахада, пенси абажа эхилхэ ёһотой аад, тэрэнээ 3 һара хүлеэгээ. Иимэнүүд жэшээнүүд яһала байха. Эдэ дутагдалнууд юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, Хэжэнгэдэхи социальна тэдхэмжын аймагай таһаг пенсидэ гараха хүнүүдээ уридшалан бүридхэжэ, хэрэгтэй болохо документнүүдыень эртээнһээ бэлдэжэ эхилээгүй байгаа, харин гэнтын аюулай, түргэн шиидхэхэ хэрэгэй гарахада, залхуу, хойрог ябадал гаргана бшуу. Энэмнай ажалшадай пенси тухай гүрэнэй хуулиие эбдэһэн ябадал гээшэ. Хуули эбдэһэн хүнүүд ямар гэм абадаг бэ, тэрээндэ адляар манайшье министерствын эмхи зургаануудта хүдэлдэг зарим хүнүүд гэмэйнгээ түлөө харюусаһан байха. Харин пенси абаха ёһотой колхознигууднай булта даа гүрэнэй тэдхэмжэдэ оронхой юм.

— Эдэ бүгэдэ хүдэлмэриие зүбөөр ябуулхын түлөө ехэхэн эмхидхэл, олониитын туһаламжа хэрэгтэй ааб даа. Тэрэ ямар гээшэб?

— Үнэхөөрөө, манай хүдэлмэридэ олониитын предприятинууд болон колхоз, совхозуудай зүгһөө туһаламжын үзүүлэгдэдэггүй байгаа һаа, юуншье туйлагдахагүй жэшээтэй юм ааб даа. Хүдэлмэришэдтэ, алба хаагшадта, колхознигуудта пенси олгохо комиссинууд ажалшадай депутадуудай аймагай, районно Соведүүдэй ба социальна тэдхэмжын таһагуудай дэргэдэ эмхидхэгдэнхэй юм. Тэрээнһээ гадна 100-һаа дээшэ хүдэлмэрилэгшэдтэй предприяти, совхоз бүхэндэ пенсиин асуудалнуудые эрхилдэг комиссинууд хүдэлдэг, эдэ эдэбхитэдэй нэгэниинь комиссингаа хүдэлмэриин түлөө харюусадаг юм. Тэдэнэр гол түлэб пенсидэ гараха болоһон ба гаража байһан хүнүүдэй документнүүдые бэлдэдэг. Тиихэдэ аймсобес бүхэндэ социальна тэдхэмжын хүдэлмэреэр ниитын инспектор гэжэ хүдэлдэг. Манай республикада тиимэ ниитын эдэбхитэд 1500 хүн юм. Тэдэнэр 1969 ондо пенси болон тэдхэмжэ түлэхэ шэнэ дүримдэ оролгын болоходо, айхабтар ехэ хүдэлмэри хэжэ үгөө һэн. Гадна пенси тухай хуули, тэрэнэй дүрим хүн зондо ойлгуулха талаар лекторнүүд, юристнүүд болон бусад мэргэжэлтэдэй үдэр бүри хэжэ байдаг хүдэлмэриие тэмдэглэнгүй гаража болохогүй байна. Олон тоото пенсионернүүдэймнайш дунда бидэнэй ажалда һайн дураараа туһалжа ябадаг хүнүүд олон.

Эдэ жэшээнүүд бидэнэй тэмдэглэһэнэй ёһоор, гүрэн ба тэрэнэй эрхэтэн бүхэнэй аша туһые харадаг, хамгаалдаг коммунис партиимнай, социалис гүрэнэймнай политикын үнэтөөр бэелжэ байһые гэршэлнэ гээшэ. Тус хүдэлмэри КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор саашадаа хүгжэжэ, сагай эрилтэдэ харюусамаар эмхидхэгдэжэ байха юм. Олониитынгоо туһаламжаар манай Буряадай Социальна тэдхэмжын министерствын эмхи зургаанууд энэ үндэр зорилгоёо нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ байха гэжэ һанагдана.

Элүүр энхын булаг

Эритэ мэсын, эм домой хүсөөр

Хүнэй энхэ элүүр ябахын түлөө түбхын түрүүндэ врачнууд оролдодог, тиихэ мүртөө ганса гүрэнэй бэшэ, харин түби дэлхэйн оронуудай эмшэд, эрдэмтэд өөһэд дундаа харилсажа, үргэнөөр дэлгэрэнги хүндэ үбшэниие аргалха талаар зүбшэлсэдэг, дүй дүршэлөөрөө андалдалсадаг заншалтай. Энэ талынь нэгэ арга нүхэсэл хадаа хирэ хирэ болоод лэ зарлагдадаг Бүхэдэлхэйн эмшэдэй элдэб бүлгэмүүдэй конгрессүүд болоно.

Хируртнуудай уласхоорондын бүлгэмэй ээлжээтэ XXIV, зүрхэ-һудаһанай үбшэнэй талаар уласхоорондын X конгрессүүд манай орондо, Москва нииелэлдэмнай байгша оной августын һүүлшэгээр үнгэрһэн байна.

Тус конгрессүүдэй хүдэлмэридэ манай Буряад оронһоо хэды врачнууд, тэрэ тоодо республиканска больницын хирургическа таһагые даагша, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Андрей Иннокентьевич Жалсараев хабаадалсаһан байна.

Дэлхэйн хирургнуудай ехэ хуралдаанһаа ямар бодол һанал түрүүлжэ, ямар хүсэл зорилготой бусажа ерэһэнээ хөөрэхыень нүхэр А. И. Жалсараевта журналист Ц. ДУГАРОВ хандаба.

Нүхэр А. И. ЖАЛСАРАЕВАЙ хөөрөөе доро хуряангыгаар толилнобди.

Совет медицинын дэлхэй дээрэ эгээл хүгжэнги, түрүү байһаниинь конгрессүүд дээрэ үшөө дахин эли тодоор харагдаа гэжэ абаһаар омогорхон мэдүүлхэ хүсэл түрэгдэнэ. Манай орон дотор улад зондо миинтээр үзүүлэгдэдэг медицинын т у һ а л а м ж а, хаанахиинхиһаашье олоор хүнүүдэй тоодо врачнуудаймнай хүр тэсэ, урдань дэлгэрэнги байһан тахал үбшэнүүдэй үндэһөөрөө усадхагдаһан ушар—хариин эмшэд, эрдэмтэдые гайхуулһан, атаархуулһан жэшээ, баримтанууд олон байгаа даа. Өөһэдынгөө ажал хүдэлмэридэ тон туһатай, һонирхолтой зүйлнүүдтэй хариинхид танилсажа бусаа гэжэ һананаб.

Хирургнуудай уласхоорондын бүлгэмэй ээлжээтэ конгрессэй Москвада зарлагдаһан ушар оронoймнай хирургнууд, эрдэмтэдэй туйлалта, амжалтануудые үндэрөөр сэгнэһэн ябадал мүн. Конгрессэй президент СССР-эй элүүрые хамгаалгын министр, академик Б. В. Петровский, бусад мэдээжэ хирургнууд пленарна заседанинуудта, секци, симпозиумууд дээрэ һонирхолтой элидхэл, мэдээсэлнүүдые хэһэн, ВДНХ-дахи «Элүүрые хамгаалгын павильон» соо совет хирургиин туйлалтанууд, операци хэхэдэ хэрэглэгдэдэг элдэб зэмсэг зэрэ, оньһон орёо техникэ аппаратура дэлгэрэнгыгээр харуулагдаһан байна. Хирургнуудай конгрессэй гурбадахи үдэрынь совет хирургида тусгаар зорюулагдажа, манай ороной түлөөлэгшэдэй арбаад элидхэлнүүд шагнагдаа. Тэдэнэй зарим нэгынь дурдабал, совет хирургиин хүгжэлтэ тухай СССР-эй элүүрые хамгаалгын министерствын ахамад хирург М. И. Кузин, федерациин министерствын ахамад хирург В. С. Савельев, зүрхэнэй операци тухай эрдэмтэ хирургнууд В. И. Бураковский, Н. К. Галанкин, Е. Н Мешалкин, Л. Н. Даренко, Г. М. Соловьев, мэнгээрһэн, улаан хоолойн, эльгэнэй операцинууд тухай элитэ мэргэжэлтэд А. П. Колесов, М. Д. Князев, О. М. Авилова, Э. Н Ванцян, В .В. Виноградов болон бусад элидхэжэ, шагнагшадта халуунаар угтагдаа. Бэртэһэн, муудаһан яһа үе һэльбэн һайжаруулдаг, кибернетикэ ультр-абяанай хирургда хэрэглэдэг болоһон тухай мэдээсэлнүүд тон һонирхолтойгоор хүлеэн абтаа.

Операци хэхэдээ тон наринаар ариг сэбэр (асептикэ, антисептикэ) сахиха, операциин һүүлээр инфекциин халдаһанһаа шархын хубилдаг, эдеэрэлдэг ушартай тэмсэхэ тухай асуудал хирургнуудай конгрессэй зүбшэн хэлсэһэн гол асуудалынь байгаа.

Һүүлэй гушаад жэлэй туршада шэнэ эм—антибиотигуудай үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоһонһоо, операциин һүүлээр шархын хубилха ябадалтай тэмсэл, ариг сэбэр сахилгын эрилтэ зарим тэды һуларуулагдаһан байна. Гэхэтэй хамта, шарха соо шэбээлэн үдэдэг хорото бодосууд антибиотик эмүүдтэ дадажа, тэдэндэ диилдэхээ болиһон ушарнууд үзэгдэнэ. Тиимэһээ хирургиин инфекциһээ һэргылхэ хэрэг 60—70 жэлэй саана ямар шухала байгааб, тэрээнһээ өөрэгүй наринаар мүнөө бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй гэһэн гол тобшолол конгрессэй секцинүүд, симпозиумууд дээрэ хэгдэһэн байха юм.

Операци хэдэг таһагуудые айхабтар наряар арюудхан сэбэрлэхэ, операци хүүлэһэн үбшэнтэнэй хэбтэдэг байрануудта ариг сэбэр сахиха, кондиционированна агаар оруулха гэхэ мэтэ арюудхалгын хэмжээнүүдые бэелүүлхэдэ, шэнэ антибиотигуудые шадамараар хэрэглэхэдэ, шархын инфекцитэй эрид тэмсэжэ болоно гэһэн олон баримтанууд манай болоод хариин эмшэд, хирургнуудай элидхэл, мэдээсэлнүүд соо хэлэгдээ.

Энээнһээ уламжалан, өөһэдынгөө хүдэлмэри дээрэ абажа хэлэхэдэ, операциин һүүлэй инфекцитэй тэмсэхэ хэрэг манай хирургическа таһагта болоод республикымнай эмнэлгын бүхы газарнуудта улам наряар, шанга эрилтэтэйгээр ябуулагдаха зэргэтэй. Тогтоогдоһон дүримэй ёһоор нарин нягтаар хирургнууд гараа угааха, операцида хэрэглэгдэхэ зэр зэмсэг, белье бусад гаха, халуун ууралаар арюудхагдахаһаа гадна, операционно зал,

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

ОЧЕРК

ХАРГЫНЬ ХЭЗЭЭДЭШЬЕ МУХАРДАХАГҮЙ

ЖАБАЙДАЛАА арюун сэхээр эхилһэн хүндэ гансал һайн һайханиие хүсэжэ, хүнэй түлөө һанаагаа зобожо ябаһан хүнэй зам харгынь хэзээдэшье мухардадаггүй гэшэ ха. «Хүндэ һайн юумэ хэхэдээ, өөртөө һайн юумэ хэнэ гээшэ» гэжэ буряад зон хэлсэдэг. Һайхан сагаан сэдьхэлтэй хүнүүдтэй золгоходоо, эдэ үгэнүүдые эжэлүүдгүй һанаадхидагби. Тиимэ һайхан һанаатай, һаруул сагаан сэдьхэлтэй хүнүүд олон даа. Тэдэнэй нэгэн, намтай сугтаа хорёод гаран жэлдэ ажаллаһан Мария Алексеевна Балсаева болоно.

— 1932 ондо арбан таба-зургаатай, нэхы дэгэлтэй, нэхы гуталтай, нэгэл зүдэрүү амитан Алайрһаа ерэжэ, һаяхан нээгдээд байһан искусствын техникумдэ ороогшо һэм,—гэжэ Мария Алексеевна тэбэри шахуу фото-зурагуудые асаржа, стол дээрээ табижархина.—Би заримдаа сүлөөтэйдөө гү даа, али нэгэ бага уяраад байхадаа, эдэ гушаад-хорёод жэлэй саадахи дүрэнүүдые хаража һуудагби. Бүхы ябаһан ябадал, хэһэн ажал, хамта ажаллаһан хани нүхэдни нюдэндэмни харагдадаг.

— Энэ ехэ урданай дүрэ хаш даа. Эндэ та бии гүт?

— Аа, энэшни 1934 оной. Тиихэдэшни үшөө хүн болоод ябаалби. Искусствын техникумэй түрүүшын студентнэр. Энээхэн борсогорынь—эгээ жааханиинь би гээшэб.

Магнай дээгүүрээ һанжаһан үһэеэ тэбхысэ хайшалуулһан, бүрэ бүлтэгэрхэн нюдэтэй, ёһотой үхибүүн аппарадай урдаһаа тэһэ харашанхай, хэдэн олон зоной дунда һууна.

— Энэ минии хажууда Софья Халтагарова, Юлия Шангина. Нормо Гармаева. Энэ дээрэ ташаагаа тулад гэһэн, үргэн һарабша малгайтайнь—Намжил Балдано, энэ Жүгдэр Пагбаин Чойжонима Генинов хоёр, хойнтожо ерэһэн байгаа хаш, баханын саанаһаа шагаалдашанхайнууд энеэлдэнэ. Ехэ хүхюутэй, шогтой, хүнүүдые ходол энеэлгэжэ ябадаг хоёр һэн. Энэ Володя Халматов гоёходоо үмдэдэг ори ганса угалзатай сагаан самсаяа үмдэнхэй һууна,—гэжэ байжа Мария Алексеевна тиихэ үедэ үхибүүд ябаһан нүхэдөө ехэл урин дулаанаар нэрлэн, уяран һуужа хөөрэнэ, заримдаа һанаа алдана.

Эдэл хүбүүд, басагад һая нээгдэһэн искусствын техникумые эгээл түрүүлэн дүүргэжэ гараһан байна бшуу.

Фотоальбом араһан зандаабди...

— Оо, энэ Михаил Иванович, Бүхэсоюзна старостамнай һуужа байнал. Эндэ баһа та бии гээшэ гүт?

— Энэ урдуур һуунаб. 1936 ондо Кремльдэ абхуулагдаһан фото. Тиихэдэ хүдөө ажахын түрүүшүүлэй ехэ суглаан болоһон юм. Бидэ — Мария Шамбуева, Чойжинима Генинов, Николай Халбаев, Ханда Намсараева — искусствын түлөөлэгшэд ошолдоһон байнабди. Би училищида һурахадаа скрипкэ, хуур дээрэ наададаг, дууладаг байгааб. Дуу дуулахаш, наадахаш гэжэ намай эльгээһэн юм. Тиигэжэ эгээ түрүүшынхиеэ Москва ошоо бэлэйб. Гоёор хубсалуулаад лэ, захяа заабари үгөөд лэ табяа һэн. Ехэл аймхай амитан ябааб даа. Энэ дүрэ дээрэ манай Буряад оронһоо ошогшод—ордендо хүртэгшэд һууна гээшэбди. Энэ Аржутова Мария, тиихэ үедэ академидэ һуража байһан Илья Балдынов, Чойжонима Генинов, тээ тэрэ саана би байнаб. «Мария Балсаева һаял хори хүрэжэ ябаһан залуу басаган СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотоар, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор шагнагдаһан байна. Тиихэ үедэ иимэ ордендо хүртэгшэдые хургаа даража тоолохоор байгаа гээшэ ааб даа» тэжэ би бодожо һуунаб.

— Энэ бидэ 1940 ондо Буряадай искусство, литературын түрүүшын декадада хабаадалсахэ үедөө оркестртэ наадажа һуунабди. Оо! Жэгтэй һонин, энеэдэтэй ушарнууд болодог бэлэй даа,— гээд уянгатайгаар энеэбхилээд абана.—Хүдөө нютагуудаар ябажа, хүгжэмшэд, лимбэшэдые суглуулаа һэн. Үдэр, һүнигүй бэлэдхэл хэгдээ бэлэй. Теэд нотo юумэ мэдэхэгүй, гансал абяа, аялга һажаалдан наададаг, хүл орёоһон ута буряад тэрлигүүдтэй, шобогор буряад малгайтай хүдэр хүбүүд, басагад һэн.

Тиихэ үедэ уран һайханай талаар хүтэлбэрилэгшэ болохоёо Иосиф Михайлович Туманов ерээ һэн. Оркестр хараха, шагнахаяа үглөөгүүр эртэ театрта орожо ерэхэдэнь, тэндээ һүниеэ дүүрэн наадажа, һуралсажа хоноһон хүгжэмшэд мүнөөхил дэгэл, малгайтаяа углууда забиланхайнууд һуугаа бэлэй. Иосиф Михайлович орожо ерэ ерэһээр тэдэнние гайхан хараад байшоо һэн. Тии гээд мэндэшэлэлдэһэнэйнгээ һүүлээр:

— Энэмнай театр гээшэ, малгайнуудаа абыт даа,— гэжэ түрүүшынгээ үгэ хэлээ бэлэй. Цыден Жигжитов, Намдак Цыреннимаев, үбгэн Цырен Бекешев гэгшэд толгойгоо дохин байжа, мал гайнуудаа түргэн абаа һэн. Үхэр бүреэнүүдһээ эхилээд яһала ехэ оркестр бии болоогшо бэлэй. Теэд наадахадаа «нэгэн—түлеэндэ, нүгөөдэнь—үбһэндэ» ябашадаг байгаа гүб даа. Тиибэ яабашье, яһала ехэ амжалтатайгаар Москваһаа ерээ һэмди. Би тиихэдэ училищи дүүргэһэн ябааб даа,— гээд дуугай болошоно.

1935 ондо радиогой дэргэдэ эмхидхэгдэһэн оркестртэ түрүүшын буряад басаган скрипкэ, хуур дээрэ наадахаһаа гадна, хонгёо һайхан хоолойгоор «Алайрай голой сэлюундэ адуу малаа үсхэе» гээд радиогоор дууладагынь һанаандам орожо байба.

Мүн энэ оркестр соошье ганса нэгэхэн лэ буряад басагад һууна. Тэдэнэй дунда, анха түрүүн Буряадта нээгдэһэн искусствын техникум эгээл түрүүлэн дүүргэжэ гарагшадай нэгэниинь Мария Балсаева болоно. Тиимэһээл тэрэниие уран һайханай үндэһэн буряад искусствын һуури табилсагшадай нэгэн гэжэ тооложо болохоор гээшэ. Гушан табан жэлэй туршада Буряад орондоо хүгжэмэй баялигые хүгжөөхэ хэрэгтэ өөрынгөө нилээдгүй ехэ хубитые оруулһан хүн мүнөө энэ урдамни дүрэ зурагуудаа хаража, өөрөө хэды олон зуу дахин хараашье һаа, һая хаража һууһандал һонирхожо һууна ха юм.

— Энэ 1947 ондо абтаһан дүрэмни гээшэ. Тиихэдэ һаял гуша хүрэжэ ябаһан хүн ябаа гээшэлби даа,— гээд Мария Алексеевна ойро зуура бодолгото болон шарлад гэһэн фото холо, ойро болгон шэртэн хаража, досоогоо бодолгото болоһон, нэгэ бага уярһан хэбэртэй боложо намда һарбайхадаа:

— Республикын габьяата артистын нэрэ зэргэтэй болоод байхадаа ороо һэм,—гэнэ.

Национальна хубсаһа үмдэһэн, зулгы зохидхоноор энеэбхилэн, хуур дээрэ наадажа һууһан залуу басаганай дүрэ-зураг хаража һонирхонобди. (Энэ зураг харанат).

— Дайнай жэлнүүдтэ амархаяа мэдэнгүй ажалладаг байгаа һэмди даа. Оронойнгоо зүүн зүгэй районуудаар, сэрэгэй частьнуудаар хэдэн һараар гастрольдо ябадаг байгаабди. Тиигэжэ дайнай үедэ һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медаляар шагнагдаһандаа баярлажа, энэ дүрэ дээрэ нүхэдтэеэ ороо һэмди.

Энэ фото-зураг дээрэ иимэ шанда хүртэһэн артистнууд Гендунова, Генинов, Халтагарова, Хобраков болон бусад һууна.

Иимэнүүд үнинэй фото-зурагууд гээшэ хүнэй ажаябадалай бүхы харгые, бүхы хуби заяае айхабтар һайнаар, эли тодоор гэршэлжэ үгэдэг байна даа.

— Энэ хэдэн жэлэй саада тээ ороһон дүрэ,—гээд баяртайгаар миһэрэн намда һарбайба.

Тиимэ даа, Мария Алексеевнагай табин наһанайнь ойн баярта буулгагдаһан фото-зураг ха юм. «Хүндэтэ радист» гэжэ тусхай тэмдэгээр шагнагдаһан Мария Алексеевна энеэбхилэн һууна.

Хорин табан жэлэй саана колхозно-совхозно театрта ажаллажа байһанаа раднодо, хүгжэмэй редактораар ажаллахаяа ерээд, мүнөө болотор тэндээ хүдэлһөөр. Эрхим һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө манай республика дотор эгээ түрүүшынхиеэ иимэ шанда хүртэһэн байна ха юм.

Мария Алексеевнагай ахалагша редактораар ороһонһоо хойшо буряад хүгжэм дуунаймнай фонд айхабтараар ургаһан байна. Гансахан буряад хүгжэм дуунууд дүрбэ мянга гаран номертой болонхой.

Иигэжэл хүнэй түлөө, хүндэ һайн юумэ хэхын түлөө бүхы на һаараа оролдожо ябаһан хүнэй һайхан һанаан, һаруул сэдьхэл хэзээдэшье мартагдахагүй, харгынь хэзээдэшье мухардадаггүй ха юм.

Вл. ЛУБСАНОВ.

ЭРИТЭ МЭСЫН, ЭМ ДОМОЙ ХҮСӨӨР

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта).

соохи агаар сэбэрлэгдэдэг, хоёр һара болоод лэ тэндэхи агаар лабораторно аргаар шэнжэлэгдэдэг болонхой. Операци хүүлэһэнэйнгээ һүүлээр үбшэнтэн тусгаар арюудхагдаһан палатануудта байлгагдана. Тэндэ хэншье, тусгаар шалгалта гараагүй медицинын хүдэлмэрилэгшэдшье орохо эрхэгүй юм. Хирургин инфекциие һэргылэлгын шэнэ шэнэ хэмжээнүүд манда саашадаашье хэрэглэгдэхээр хараалагдана.

Зүрхэ-һудаһанай үбшэнэй талаар конгресс дээрэ мэдээсэгдэһэн, хэлсэгдэһэн асуудалнууд намайе бүришье ехээр һонирхуулаа. Юуб гэхэдэ, минии даажа байдаг хирургическа таһагта 1967 онһоо хойшо зүрхэндэ операци хэдэг болонхойбди. Энэ шэнэ аргые түрүүшынхеэ шудалжа байһан бидэндэ зүрхэнэй хирургигаар мэргэжэһэн бэрхэшүүлэй, мэдээжэ эрдэмтэдэй заабари, дүй дүршэл халан абаха гээшэ сэгнэшэгүй үнэтэй байгаа.

Түрэхэһөө зүрхэ муутай хоёр наһа гүйсөөгүй үхибүүдтэ операци хэжэ, зүрхэнэйнь али нэгэн дутууе заһаха; зүрхэнэй клапануудые һэлгэхэ; операциин үедэ хэмэл зүрхэ, шуһанай эрьесэ хэрэглэхэ; тархиин, хүл, гарай шуһанай һудаһанай бүтөөшые усадхаха—эдэ гол темэнүүд конгрессэй секци, симпозиумууд дээрэ хэлсэгдээ. Элидхэл, мэдээсэл хэгшэдэй олонхинь совет эрдэмтэд, хирургнууд байгаа. Тэрэ тоодо манай хирургическа таһагые шефтээ абаһан, шуһанай эрьесын патологиин Новосибирскын шэнжэлхы институдай директор, профессор Е. Н. Мешалкин олон симпозиумдо хабаадажа, институдайнгаа коллективэй хэжэ байһан һонирхолтой хүдэлмэринүүдтэй танилсуулһан байна.

Бүхы дэлхэйн шэлэмэл бэрхэ хирургнуудай ехэ хуралдаанда байлсажа, олон юумэ шагнажа, шэнэ юумэнүүдээр һонирхожо байхадаа, ажал хэрэгээ улам нарижуулха, аша үрыень бүри дээшэлүүлхэ тухайгаа коллективтээ зүбшэһэн, саашанхи хүдэлмэриингөө хараа түсэб үшөө ... хаража үзэһэн байнабди.

Манай хирургическа таһ... нэй зүрхэндэ гурбан янзын ... ци хэжэ һуранхай. Нэн тү... зүрхэндэхи баталлово һудаһ... жо һураһамди. Энэ юун бэ гэ... зарим хүнэй зүрхэнэй бат... һудаһанай муу байһан дэ... ягаан (артериальна), хүри... нозно) шуһан худхалдадаг, ... һээ боложо хүнэй зүрхэн ... ехээр хүдэлхэ баатай боло... шэн болодог. Зүрхэнэй му... шалтагааниие — баталлово ... һые операци хэжэ аргалха... шэн хүн эдэгэжэ, ямар... элүүр болодог.

Зүрхэндэ хэдэг хоёрдохи ... рацимнай нилээд орёо юм. ... матизмаар бага наһандаа үб... зүрхэнэйнгөө клапан уйтата... һон үхибүүдые аргалнабди. ... хэдээ сохилжо байһан улаан ... хэндэнь хоёр тээһээнь нүхэ... жэ, зосоонь һуулижа, уйт... клапанииень уужам болго...

Манай шудалһан зүрх... операциин гурбадахинь хал... рэхэһөө зүрхэ үбшэн (арте... нозно анастамозтай) хүн... аргалнабди. Энэмнай дүр... һан хоёр операцинуудта ... доо бүри орёо, харюус... операци юм. Эндэ нэгэ ... дурдабал, операциин үед... бэеын температурые 28 хү... искусственна аргаар ... оруулдагбди. Манай бэрх... ургнууд Еши Цыбик... димир Трухин болон ... сад нүхэдэй аша ор... гоор, мэргэжэл шада... табяад гаран хүнүүдэй зү... амжалтатай операци ... байна.

Хүндэ үбшэнэй һабарһа... таржа, энхэ элүүр болой... бүүд, эхэнэр, эрэшүүл ... врачнуудта, бүхы коллект... луун баяр баясхалан хүрги... шэг, телеграммануудые ходо ... гээжэ байдаг.

Улад зондо туһа хүргэ... шэн зоболонгһоонь зай... гээшэ манай арюун уял... дэнэр туйлаһанаараа жаа... һанаагаа амарангүй саашад... рил оролдосотойгоор, аша ... ехэтэйгээр ажаллаха зэр...

Зүрхэнэй хирургин талаар ... най таһагайхидай урдаа таб... зорилго хадаа дээрэ хэлэ... операцинуудые улам ... хэмэл зүрхөөр хүнэй ам... саг зуура хангаад, бодото ... хыень «хуурай» болгоод, ... рэндэ операци хэдэг боло... раха хүсэлэнтэйбди. Энэ ... ойрын хоёр жэл соо бэелүүл... гэжэ найдаха байнаб.

ХИЛЫН СААНАҺАА

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМЫЕ ҺОНИРХОН ШУДАЛНА

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС) Эндэ эмхидхэгдэһэн марксис гэгээрэлэй центрэй лекцинүүд, семинарнуудта һүүлэй хоёр жэлэй турша соо арба мянга гаран американецууд хабаадаһан байна гэжэ центрэй директор Джон Гэлло гэгшэ мэдээсэбэ. Американ үргэн ниитэ зоной дунда марксизм-ленинизмын һургаалай улам хүндэтэй боложо байһые тэрэ тэмдэглээ. Центрэхи һуралсалай шэнэ жэл «Американ профсоюзууд ба негритян хүдэлмэрилэгшэд» гэһэн темэтэй, американ мэдээжэ эрдэмтэ Ф. Фонерой уншаһан лекцинүүдээр эхилээ.

Марксистко-ленинскэ теориие американецуудай, тэрэ тоодо бага яһатанай түлөөлэгшэдэй, улам ехээр һонирходог боложо байһые юун гэршэлнэб гэхэдэ, Нью-Йоркын негритян гетто-гарлемдэ марксис гэгээрэлэй центр бии болгохо тухай шиндхэбэри һаяхан абтаһан байна.

ФРАНЦУЗ ХҮДЭЛӨӨНДЭ ХАБААДАГШАДАЙ УРЯА

ПАРИЖ. (ТАСС). Эб найрамдалай түлөө француз хүдэлөөндэ хабаадагшад эндэ мэдүүлгэ тунхаглаа. Тэрээн доторнь иигэжэ хэлэгдэнэ: СССР ФРГ хоёрой, ПНР ба ФРГ-гэй хоорондохи договорнуудта гар табиһан, тэрэшэлэн Баруун Берлиндэ хабаатай асуудалаар дүрбэн талын хэлсээ баталһан ушар Европодохи түгшүүрил һулаалуулха шэнэ арга боломжонуудые олгоно. Л. И. Брежневэй Францида албанай хэрэгээр ерэхээ байһаниинь шухала удха шанартай гэжэ тэрэ мэдүүлгэ дотор тусхайлан тэмдэглэгдэнэ.

Ниитэ Европын зүблөө һаяар зарлалгын аюулгүй байдал хангалгын, Франци ГДР хоёрой хоорондо дипломатическа тааруу харилсаа тогтоолгын асуудалнуудые шиндхэлгэдэ али бүхы туһа хүргэхөөр зоригжонхой байһан тухайдаа хүдэлөөндэ хабаадагшад мэдүүлнэ. Тиихэтэеэ хамта, амгалан байдалай түлөө тэмсэлдэ хамтааран хабаадахын тула манай комитедүүдтэ орыт гэһэн урятайгаар францүзүүдтэ хандаба.

П. ТРЮДОГОЙ МЭДҮҮЛГЭ

ОТТАВА. (ТАСС). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинай Канада айлшаар ерэхээ байһан ушар хадаа һүүлдэнь Советскэ Союзда минии ошожо ерэһэнэй ашаар Канада СССР хоёрой хоорондо хэдэн жэлэй турша соо байгуулагдаһан һайн харилсаае бүри бэхижүүлнэ гэжэ премьер-министр П. Трюдо пресс-конференци дээрэ мэдүүлээ.

Бидэнэй гараа табиһан протоколой ёһоор, уласхоорондын ба хоёр талын асуудалнуудаар һанамжаяа саашадаашье андалдажа байха гэжэ зүбшэһэн байгаабди. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын айлшаар ерэхэ болоһон ушар энэ хэрэгтэ зорюулагдана гэжэ Трюдо мэдүүлбэ. СССР Канада хоёрой хоорондохи хани барисаа бэхижүүлхые ехээр хүсэнэбди.

ИНДО-ПАКИСТАНАЙ ХИЛЭ ДЭЭРЭХИ БАЙДАЛ

ДЕЛИ. (ТАСС). «Баруун Пакистанай Армиин 80 процент Индиин хилэдэ дүтэ асарагдаба» гээд ПТИ агентство дамжуулба. Хилэ зүбшаад Пакистанай сэрэгүүдэй ехээр нүүлгэгдэхэ ушар ажаглагдана.

Пакистанай засаг хилэ шадарайнгаа районуудай хүн зониие ондоо тээшэнь гаргажа байна гээд тус агентство үшөө мэдээсэнэ.

Иимэ шахардуу шанга байдалай тохёолдоһон ушарһаа Индиин засагаархид агаарай доботолгоһоо һэргылэн, үнгэрһэн һүни Гаухати городто, мүн Ассам штадай түбтэ гал нособгоогүй.

РАВАЛПИНДИ. (ТАСС). АПП агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Пакистанай президент Яхья Хан октябриин 12-то радиогоор үгэ хэлэхэ зуураа, Пакистан Инди хоёрой харилсаандахи шахардуу байдал улам шангадажа байна гэжэ тэмдэглээ. «Пакистанда эсэргүү добтолгын боложо магад байһан тухай» тэрэ дахин һануулаа.

Вьетнамда туһаламжа болгон...

БЕРЛИН. (ТАСС). Сүлөөтэ немецкэ профсоюзуудай нэгэдэлэй түбэй управлени Вьетнамда туһаламжын фонддо 5 миллион марка дамжуулба. ГДР-эй профсоюзуудай суглуулһан энэ мүнгэ зөөри ДРВ-дэ болоһон уһанай аюулай хойшолонгуудые усадхалгада зорюулагдаха байна.

Камбоджые бомбодолго үргэлжэлһөөр

ХАНОЙ. (ТАСС). Камбоджын амгалан һуугаа хүн зониис американ агаарай сэрэгэй хүсэнүүд бомбодожо үргэлжэлһөөр. Кхмерскэ информационно агентствын мэдээсэлнүүдтэ үндэһэлэн, ВИА агентствын дамжуулһанай ёһоор, Компонгтям провинциин амгалан һууһан хүдөө һуурин газарнуудые американ самолёдууд сентябриин туршада хэдэн дахин бомбодоһон байна. Ямаршье гэм зэмэгүй хүн зондо эсэргүүгээр напалм хэрэглэгдээ. Аюулда ороһон зоной ехэнхинь эхэнэрнүүд, үбгэд, хүгшэд, үхибүүд юм.

Американ бомбын тэһэрэлгэһээ боложо найман хүн алуулаа, 25 хүн шархатаа, 19 гэр һандараа.

Индохитадай фронтнууд дээрэ

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай Арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд американ-сайгон сэрэгүүдтэй дайлалдахадаа, сентябриин 25-һаа октябриин 9 хүрэтэрхи үе соо дайсанай 1000 гаран солдат ба офицернүүдые хүлһөөнь буулгаа, сэрэгэй 32 автомашина бута сохёо, 30 самолёт буудажа унагаагаа, олон буу зэбсэг ба ехэ һомо хэрэгсэлнүүдые буляан абаа.

Кхмерэй информационно агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Камбоджын национально-сүлөөрэлгын армиин сэрэгшэд октябриин 8-най һүни сайгон дахуул сэрэгүүдэй бэхилэгдэмэл пунктнуудта эсэргүү хэдэ хэдэн шанга сохилтонуудые хэжэ, дайсанай олон солдат ба офицернүүдые гэмтээһэн, материальна ехэ хохидолдо оруулһан байна.

Ерээдүйн поезд

ТОКИО. (ТАСС). Токиоһоо Осака город хүрэтэр баригдахаар мүнөө зохёогдожо байһан проектые Японой хэблэл «21-дэхи зуун жэлэй түмэр зам!» гэжэ нэрлэнхэй. Эдэ городуудай хоорондохи 500 километр зайе ерээдүйн «Суперэкспресс» ойройдоо 1 час соо, мүнөө үеын поездһоо гурба дахин түргөөр гаталха юм.

ООН-до баадхаха һанаатай

ВАШИНГТОН. (ТАСС). ООН-һоо Чан-кай-шиин засагай түлөөлэгшэдэй хэрбээ үлдүүлээд байгаа һаань, ООН-до Американ оруулдаг гэшүүнэй түлөөһэнэй хэмжээе бага болгохо гэһэн дурадхалай проектые түлөөлэгшэдэй палатын дүрбэн гэшүүн — республиканецууд Ф. Крейн, Р. Майкл, демокрадууд Г. Монтгомери, Дж. Уэгонер гэгшэд США-гай конгрессто ябуулба.

Конгрессменүүд энэ ушарта гэшүүнэй түлөөһые хоёр дахин багадхахаар дурадхана.

ХУРАМХААНАЙ ИНТЕРНАТ ҺУРГУУЛИДА

ЭНДЭ 340 һурагшад һурана. Тус интернадай һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри абажа харабал, аймаг соогоо хододоо түрүү һуури эзэлдэг.

Хурамхаанай интернат һургуулида БурАССР-эй болон РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша Буда Бажеевич Нехуров, РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша Цындыма Бухаевна Сундарон, математикын залуу багша Даша Батуевич Бадмаев гэгшэд һурагшадай дунда хүндэтэй.

Һаяар 6—10 классай һайнаар һурадаг 15 һурагшад Москва хото ВДНХ-да ошохонь.

— Интернат һургуулиин үхибүүд һургуулидаа һайн һурахаһаа гадна, колхоз, совхоздо тон ехэ туһа хүргэдэг,—гэжэ Хурамхаанай аймОНО-е даагша З. С. Сажинов хөөрэнэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Москва хото, ВДНХ-да ошохо 6—10-дахи классай һурагшад. Гуша гаран жэлдэ багшалһан, БурАССР-эй, РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша, директор Б. Б. Нехуров. 10-дахи классай һурагшад математикын хэшээлдэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Номой таг

ҺААЛИШАН—НОМОЙ ГЕРОЙ

Һаалишан.. Он жэлэй ошохо бүри зарим мэргэжэл хэрэггүй боложо, тон шэнэ мэргэжэл бии болоно. Һаалишанай мэргэжэл тэрэл зандаа шахуу үлөө. Хубилһан юумэнь гэхэдэ — зарим ажахынуудай фермэнүүд оньһожоруулагдажа, һаалишанай ажал хүнгэдхэгдэжэ байна.

Мүнөө орон доторнай, тэрэ тоодо манай республикадашье һаалишанай гараар һаагдаһан һүөөр эдеэ хоолой олон ондоо зүйл бэлдэгдэдэг болонхой. Ганса Улаан-Үдын һүнэй заводто сагаан эдеэнэй 29 ондоо зүйл хэгдэнэ. Үхибүүдэй уудаг эрхим шанартай һүн, юрын һүн, кефир, тоһон, залуушуулай амтархан эдидэг мороженэ болон бусад олон продукци һаалишадай гараар абтаһан һүөөр хэгдэнэ ха юм. Тиимэл хадаа һаалишадай ажал хүндэтэй болонхойл.

Любовь Николаевна Седых — Буряадай хүдөө ажахын институдай «Байгал» гэжэ һуралсалай ажахын эрхим һаалишан. Гансашье энэ ажахын бэшэ, Буряадай республикын суута һаалишан. Наһаараа залуушье һаа (Л. Н. Седых оройдоол 32 наһатай юм), эрхим ажалаараа республика соогоо суута гараһаар үнинэй. Һүүлэй хэдэн жэлэй турша соо Любовь Николаевна үнеэн бүриһөө дунда зэргээр жэл бүри 6000 шахуу килограмм һү һаана! Зарим үнеэдһээнь бүришье ехэ һүн һаагдаһан байха юм.

Нүхэр Седых Л. Н. 1969 ондо СССР-эй арадай ажахын туйлалтануудые харуулха выставкэдэ хабаадалсажа, выставкын алтан медаляар шагнагдаһан байгаа. Наймадахи табан жэлэй туршада амжалтатай һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө гурэн түрын дээдын хайрада — Ленинэй ордендо хүртөө.

Һаяхан хэблэлһээ гаража, худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ эльгээгдэһэн «Грани мастерства» гэжэ багахан ном һаалишан Любовь Николаевна Седых гэгшын ажалай нюусада зорюулагданхай. Авторынь — журналистка Э. И. Сосновская. Тус ном 8 бүлэгтэй. Тэрэниие уншаһан һаалишан, мал ажалай мэргэжэлтэ бүхэн өөрынгөө саашанхи хүдэлмэридэ туһатай олон юумэ ойлгожо абаха байха.

ПРАВДА-БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «... ниитын зохёохы ажал хэрэг... түрүү бэшэг. Ургаса хура... дээрэһээ абтаһан мэдээсэл... ТАСС-ай һүүлэй һонин... БурАССР-эй Верховно Со... дэй Президиумэй Указ.

Хоёрдохи хуудаһанда: «В... ай гол шухала зорилгонууд... А. Семеновагай корреспо... ци. «Бушуу түргөөр, арь... татайгаар»—Э. Фадеевэй ... тья. ТАСС-ай материал.

Гурбадахи хуудаһанда. Т... хай таһаг. Хилын саанаһаа...

Дүрбэдэхи хуудаһанда. ... таг нютагай һонинууд. Со... холнууд.

Эхир экран

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА: 1... —«Литвагай һурагшадай һай... дэр» гэһэн киноочерк. 18.2... «Люди земли и неба» гэһэн ... кументальна фильм. 19.10—... лепанорама. 19.30 «Парт... ажабайдал» гэһэн телевиз... журнал. 20.10—«Такое ... гэһэн киноочерк. 20.20—... церт.

МОСКВА ХАРУУЛНА: 21.1... «Енисейский меридиан» гэһ... түрүүшын дамжуулга. 21.3... «Эфир соо «Залуушуул» ... дамжуулга. 22.55—«Поэзи ... һэн дамжуулга. 23.15—конц... 23.45—«Время» гэһэн һу... һонинной программа.

Сагай уларил

Мүнөөдэр Буряад оронои ... бисхэр дээрэ үүлэтэйшэг... ха, бороо хура орохогүй, ... руун тээһээ һулаханаар ... хилха. Температура 8-... градус, хойто аймагуудта 3-... градус дулаан байха. Һү... дөө Улаан-Үдэдэ 3—5 гр... хүйтэн, үдэртөө 11—13 гр... дулаан болохо.

Октябриин 16—17-до ... публика доторнай үүлэт... байха, шинг нойто оро... Баруун тээһээ һулаханаар һ... хилха, температура һү... 2—7, Түнхэнэй, Ахын, З... минай аймагуудта 7—1... дус хүйтэн ,үдэртөө 3—1... дус дулаан байхаар хүлээ... нэ.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-5... приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора... 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря—66-... отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—6... 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности... строительства—61-35, советского строительства и быта—6... культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, и... формации—34-05, общественная приёмная—56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Н-02535. Заказ №